

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AFET EĞİTİMİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
AFET EĞİTİMİ VE YÖNETİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ÖĞRENCİLERİNİN AFETLERLE İLGİLİ
TUTUMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Veysi KORTAK

ÇANAKKALE

Temmuz, 2019

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Afet Eğitimi ve Yönetimi Anabilim Dalı
Afet Eğitimi ve Yönetimi Bilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğrencilerinin Afetlerle İlgili Tutumları

Veysi KORTAK
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Elmaziye TEMİZ

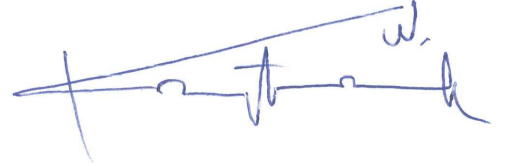
Çanakkale
Temmuz, 2019

Taahhütname

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğrencilerinin Afetlerle İlgili Tutumları**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08/07/2019

Veysi KORTAK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Veysi KORTAK tarafından hazırlanan çalışma, 08/07/2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

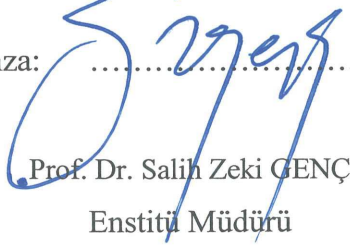
Tez Referans No : 1013.97.6.2.....

Akademik Unvan	Adı SOYADI	İmza	
Dr. Öğr. Üyesi	Elmaziye TEMİZ		Danışman
Dr. Öğr. Üyesi	Mustafa Aydın BAŞAR		Üye
Dr. Öğr. Üyesi	Menekşe ESKİCİ		Üye
.....	.....	.....	Üye
.....	.....	.....	Üye

Tarih:

08.07.2019

İmza:

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ

Enstitü Müdürü

Önsöz

Artan insan nüfusu ve bu nüfusun gerekli gereksiz tüm ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan faaliyetler beraberinde birçok sorun getirmektedir. Doğal alanların yok edilmesi, değişen iklim koşulları, insanlar arasındaki kar ve güç mücadelesi gibi sorunlar afet olarak nitelendirilen olayların sayısını ve çeşidini arttırmaktadır. Doğanın insana, insanın doğaya ve kendisine verdiği zararın bir ölçütü olan afetlerin yıkıcılık potansiyeli, etkilediği toplumun bilinç düzeyi ile doğrudan ilişkilidir. Toplumun veya bireyin afet bilinci ne kadar yüksek ise, afetlerden olumsuz etkilenme durumu da o kadar düşüktür. Her ne kökenli bir afet olursa olsun, onunla baş edebilmenin önemli yollarından birisi de bilinçli bireylerden oluşmuş bir toplum yaratmaktır. Bilimsel niteliklere sahip bir eğitim ile toplum doğru bir şekilde bilinçlendirilebilir, dolayısıyla afetlerin önüne geçilebilir veya neden olduğu zararlar azaltılabilir.

Hayatımın her anında desteklerini benden eksik etmeyen aileme, özellikle ağabeyim Süleyman KORTAK'a çok teşekkür ederim. Çalışmam boyunca çok değerli bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım saygı değer tez danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Elmaziye TEMİZ'e saygı ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca çalışmam süresince bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan değerli arkadaşlarım Vildan ORAL, Hıdır SERKENDİZ ve Mustafa YÜKSELER'e, manevi desteğini her daim hissettiğim sevgili Meryem KAYA'ya çok teşekkür ederim.

Çanakkale, 2019

Veysi KORTAK

Özet

Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğrencilerinin Afetlerle İlgili Tutumları

Bu çalışmada, sosyal bilgiler eğitimi öğrencilerinin afetler ile ilgili bilişsel, duyuşsal, davranışsal tutumlarının ortaya çıkarılması ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada betimsel araştırma modellerinden tarama modeli kullanılmıştır. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisans Programında öğrenim gören toplam 218 kayıtlı öğrenciden ulaşım sağlanabilen 164 (107 kadın, 57 erkek) kişi çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmada üç veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri analizinde istatistik programından yararlanılmıştır. Analiz işleminde frekans ve yüzde dağılımı, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri bulunmuştur. Çapraz karşılaştırmada Crosstabs yöntemine başvurulmuştur. Öğrencilerin afet tutumlarında cinsiyet, sınıf değişkenlerine ve bazı bireysel özelliklere göre farklılaşma olup olmadığı t testi ve ANOVA analizi ile incelenmiştir.

Katılımcıların %57,9'u daha önce en az bir afet yaşamıştır. Yaşadıkları afetlerde yakınlarını kaybedenlerin oranı %3,7, maddi kayıp yaşayanların oranı ise %14'tür. Katılımcılardan %41,5'i afet ve ilgili, %47'si ilk yardım ile ilgili eğitim almamıştır. Çalışmada katılımcıların afete yönelik bilişsel ve davranışsal tutumlarının düşük, duyuşsal tutumlarının ise yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle katılımcıların afetler ile ilgili bilgi düzeyleri ve hazırlık durumları yetersiz; endişe, korku ve kaygı durumları yüksektir. Çalışmada ayrıca afet tutumlarında cinsiyet, afeti yaşama, eğitim alma ve STK faaliyetlerine katılma değişkenlerine göre farklılık tespit edilmiştir. Çalışmada sınıf düzeyine, ailesinden birinin afeti yaşama durumuna ve yaşadıkları afette maddi kayıp yaşama durumuna göre afet tutumlarında ise istatistiksel düzeyde bir farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Tutum, Sosyal Bilgiler

Abstract

The Attitudes of Social Studies Education Students Related to Disaster

This study aims to explore the cognitive, affective and behavioral attitudes of social studies education students regarding to disasters and to examine them according to several variables. The study follows survey research design as descriptive research model. The sample of the study includes 164 (107 female, 57 male) students out of totally 218 ones enrolled in Social Studies Teaching Program at Çanakkale Onsekiz Mart University. A survey was used as the data collection tool of the study. Three data collection tools were used in the study. Statistics program was used for the data analysis process. For data analysis, frequency, percentage distribution, mean and standard deviation values were found and presented in crosstabs analysis method. Independent sample t-test and one-way ANOVA test were applied to analyze the statistical differences in disaster attitudes of teacher candidates according to some variables such as gender, grade level and several demographic characteristics of the participants.

The participants of 57,9% have experienced a disaster before at least once. In addition, 3,7% of them had lost their relatives during the disaster(s) while 14% of them had only financial loss. Besides, 41,5% of the participants had not taken any trainings related to disasters and 47% of them had not taken first-aid training. Moreover, cognitive and behavioral attitudes of the participants toward disasters were found low while their affective attitudes were high. Thus, knowledge level and readiness situation of the participants were found as insufficient while their concern, anxiety and fear levels were found as high. Furthermore, the results showed that there were significant differences between the participants' disaster attitudes and the variables such as gender, state of experiencing a disaster, taking trainings, and participation in NGO activities. On the other hand, the study results revealed that there were no significant differences between the participants' disaster

attitudes and the variables such as grade level, experiencing a disaster by the participant's relatives, and financial loss situation in the disaster.

Keywords: Disaster, Attitude, Social Studies

İçindekiler

Taahhütname	i
Onay	ii
Önsöz.....	iii
Özet	iv
Abstract	v
İçindekiler.....	vii
Tablolar Listesi.....	x
Şekiller Listesi.....	xiii
Kısaltmalar Listesi.....	xiv
Bölüm I.....	1
Giriş.....	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	5
Araştırmanın Problemi	5
Alt problemler	5
Araştırmanın Önemi	7
Sınırlıklar	8
Sayılıtlar.....	9
Tanımlar.....	9

İlgili Araştırmalar	10
Yurt dışında yapılan çalışmalar	10
Türkiye’de yapılan çalışmalar.....	13
Bölüm II	19
Kavramsal Çerçeve	19
Afet	19
Doğa kaynaklı afetler	22
İnsan ve teknolojik kaynaklı afetler	26
Afetin Etkileri	27
Afet Yönetimi	30
Afet yönetimi evreleri	31
Afet Eğitimi	33
Milli Eğitim Bakanlığı müfredatında afetler ve afet eğitimi	35
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü lisans programında afetler konusu	39
Bölüm III	41
Yöntem	41
Araştırmanın Modeli.....	41
Araştırmanın Çalışma Grubu	41
Veri Toplama Aracı	44
Verilerin Toplanması	45
Verilerin Analizi	45
Bölüm IV	47

Bulgular.....	47
Bölüm V.....	67
Tartışma, Sonuç ve Öneriler.....	67
Tartışma.....	67
Sonuç.....	74
Öneriler.....	77
Kaynakça.....	79
Ekler.....	92
Ek A: Anket Formu.....	92
Ek B: Ölçek İzni.....	94
Ek C: Anket İzin Formu.....	95
Özgeçmiş.....	96

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa
1	Swiss Re Verilerine Göre 2010-2019 Yılları Arasında Dünya Geneline Yaşanan Afetlerin Bazı Sonuçları	29
2	Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı	42
3	Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Dağılımı	42
4	Katılımcıların Sınıf Değişkenine Göre Dağılımı	43
5	Katılımcıların Sınıf ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Çapraz Dağılımları.....	43
6	Afet Tutum Ölçeği ve Alt Boyutlarına ilişkin Bazı İstatistikler	46
7	Katılımcıların Bir Afete Maruz Kalma Durumu	47
8	Katılımcıların Ailesinden Birinin Bir Afete Maruz Kalma Durumu	47
9	Katılımcıların Herhangi Bir Afette Bir Yakınını Kaybetme Durumu.....	48
10	Katılımcıların Herhangi Bir Afette Maddi Kayıplarının Durumu	49
11	Katılımcıların Afet ve İlgili Konularda Herhangi Bir Eğitim Alma Durumu.....	49
12	Katılımcıların İlkyardım Eğitimi Alma Durumu	50
13	Katılımcıların Bir Sivil Toplum Kuruluşunda Herhangi Bir Faaliyette Bulunma Durumu.....	50
14	Katılımcıların Bilişsel Boyutta Afete Yönelik Tutumlarına Ait Betimsel İstatistikler	51
15	Katılımcıların Duyuşsal Boyutta Afete Yönelik Tutumlarına Ait Betimsel İstatistikler	52
16	Katılımcıların Davranışsal Boyutta Afete Yönelik Tutumlarına Ait Betimsel İstatistikler	54
17	Katılımcıların Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi: Bağımsız Örneklemeler İçin “t” Testi	55

18	Katılımcıların Bilişsel Tutumlarının Sınıf Değişkenine Göre İncelenmesi: Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA).....	56
19	Katılımcıların Duyuşsal Tutumlarının Sınıf Değişkenine Göre İncelenmesi: Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA).....	57
20	Katılımcıların Davranışsal Tutumlarının Sınıf Değişkenine Göre İncelenmesi: Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA).....	58
21	Katılımcıların Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumlarının Bir Afete Maruz Kalma Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Bağımsız Örneklemeler İçin “t” Testi	59
22	Katılımcıların Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumlarının Ailesinden Birisinin Afete Maruz Kalma Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Bağımsız Örneklemeler İçin “t” Testi	60
23	Katılımcıların Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumlarının Herhangi Bir Afette Maddi Kayıp Yaşama Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Bağımsız Örneklemeler İçin “t” Testi	61
24	Katılımcıların Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumlarının Afet ve İlgili Konularda Herhangi Bir Eğitim Alma Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Bağımsız Örneklemeler İçin “t” Testi	62
25	Katılımcıların Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumlarının İlk Yardım Eğitimi Alma Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Bağımsız Örneklemeler İçin “t” Testi ..	63
26	Katılımcıların Bilişsel Tutumlarının Bir Sivil Toplum Kuruluşunda Herhangi Bir Faaliyette Bulunma Sıklık Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA).....	64
27	Katılımcıların Duyuşsal Tutumlarının Bir Sivil Toplum Kuruluşunda Herhangi Bir Faaliyette Bulunma Sıklık Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA).....	65

28	Katılımcıların Davranışsal Tutumlarının Bir Sivil Toplum Kuruluşunda Herhangi Bir Faaliyette Bulunma Sıklık Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA).....	66
----	--	----

Şekiller Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa
1	1998-2017 Yılları Arasında Dünyada Dörülen Doğal Afet Türleri ve Sıklığı.....	24
2	Türkiye’de 2000-2018 Yılları Arasında En Sık Görülen Doğal Afet Türleri ve Bu Afetlerin Kendi Aralarındaki Dağılımı	25
3	Türkiye Deprem Tehlike Haritası	26
4	Afet Etkilerinin Sınıflanması	28
5	Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi	31

Kısaltmalar Listesi

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AFADEM: Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi

AHDER: Afete Hazırlık ve Deprem Eğitimi Derneği

AHEB: Afete Hazırlık Eğitim Birimi

BM: Birleşmiş Milletler

BÜ KRDAE: Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü

CRED: The Centre for Research on the Epidemiology of Disasters = Afetlerin
Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi

EM-DAT: Emergency Events Database = Acil Durum Veri Tabanı

HRW: Human Right Watch = İnsan Hakları İzleme Örgütü

I.I.I.: The Insurance Information Institute = Sigorta Bilgi Enstitüsü

JICA: Japan International Cooperation Agency = Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı

KBRN: Kimyasal Biyolojik Radyolojik ve Nükleer

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TABB: Türkiye Afet Bilgi Bankası

TDK: Türk Dil Kurumu

TDV: Türkiye Deprem Vakfı

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization = Birleşmiş

Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

UNISDR: United Nations International Strategy for Disaster Reduction = Birleşmiş Milletler

Afet Risk Azaltma Ofisi

WHO: World Health Organization = Dünya Sağlık Örgütü

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

Bölüm I

Giriş

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın problemi, alt problemler, araştırmanın önemi, sınırlıklar, sayıtlar, tanımlar ve ilgili araştırmalar yer almaktadır.

Problem Durumu

Dünya evrende var olduğundan bu yana sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde. Yerkürenin iç ve dış dinamikleri bu sürecin ana bileşenleridir. Bu dinamik mekanizmalar nedeniyle doğa her zaman olağan bir döngü içerisinde devam etmez ve doğada sık sık olağandışı olaylar meydana gelir. İnsanoğlu doğanın önemli bir parçasıdır ve yaşamı boyunca bu olaylarla mücadele etmiş ya da bu olayları anlamaya ve onlarla yaşamaya çalışmıştır (İgit, 2016). Doğa- insanoğlu etkileşiminin ilk evrelerinde baskın olan taraf doğa iken ilk insanlar kendilerini doğanın bu olağandışı olaylarına karşı fazla koruyamamıştır. Ancak zaman içerisinde kendini geliştiren taraf insanoğlu olmuş ve doğaya karşı daha baskın hale gelmiştir. Güçlenen insanlar doğayı kendi ihtiyaçlarına ve isteklerine göre şekillendirmeye başlamıştır (Gül, 2013). Öte yandan doğa bu şekillendirme çabasının süreç içinde doğaya zarar verdiği bugün çok açık bir şekilde kabul görmektedir. Doğanın hâkimi haline gelen insanoğlu yeni bir rakiple karşılaşmıştır, bu rakip insanın kendisidir. Süreç içerisinde insanlar çeşitli nedenlerle hem doğaya hem diğer insanlara hem de kendilerine zarar vermeye başlamışlardır. Simbiyotik bir ilişki içerisinde süregelen doğa-insan etkileşiminde insanın doğaya, insanın insana veya doğanın insana verdiği zararın bir ölçütü olarak afet kavramı ortaya çıkmıştır.

Afet kelimesi mana olarak “yıkım, doğanın sebep olduğu yıkım” gibi anlamlar taşımakla birlikte; bilimsel çevrelerce bu anlamı aşan disiplinler arası (fiziksel, sosyal, psikolojik, ekonomik) bir kavram olarak ele alınmaktadır. Yani afet denilince sadece deprem, sel, heyelan gibi doğal afet anlayışlarından giderek uzaklaşmaktadır.

Afetler toplumun tamamı veya belli kesimleri için, normal hayatı aksatan, olumsuz etkileyen olaylardır. Bu olumsuz etkiler, insan hayatı, ekonomik ve sosyal düzen üzerinedir. Esasen bir olayın afet olarak değerlendirilmesi için aşağıdaki özelliklerden en az birini taşıması gereklidir (Strömberg, 2007). Bu özellikler:

- i. En az 10 insanın hayatına mal olması
- ii. En az 100 insanın olayda yaralanması, bir şekilde etkilenmesi ve olayda evini kaybetmesi
- iii. Ülkenin veya hükümetin olağanüstü hâl başlatması
- iv. Ülkenin veya hükümetin dış uluslardan yardım istemesi.

Afetler belirli bir coğrafi alanda ve kısmen aniden ortaya çıkan, kolektif stres yapan ve büyük oranda kayıp yaratan, toplulukların yaşantısını kesintiye uğratan ve bireyin başa çıkma kaynaklarını ve becerilerini aşan olaylardır (Işıklı, 2013). Afet olarak nitelendirilen durumlar; doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olarak sınıflandırılıp incelenmektedir. Hangi kaynaklı olursa olsun tüm toplumlarda kurumsal ve bireysel düzeyde afetlere hazırlıklı olma veya afetlerle başa çıkabilme yetisinin geliştirilmesi ise bir “afet eğitimi ve yönetimi” sorunu olarak ele alınmaktadır.

Doğanın bir parçası olan doğal afetlere ve insan faaliyetlerin bir ürünü olan insan kaynaklı afetlere karşı doğru ve etkili bir biçimde önlem alınabileceğine dair alan yazında birçok çalışma yer almaktadır. Afet eğitimi, afete hazırlık konusunun önemli bir parçasını

teşkil etmektedir. Çünkü afet eğitimleri, toplumda afet farkındalığının gelişmesi ve afet kültürünün yerleşmesi için en temel çalışmalardır. Bu eğitimlerin ileriye dönük olması ve sürekli yapılması çok önemlidir (Sarı, 2016). Afetlere hazırlıklı olma ve olası bir afeti en az zararlarla atlatabilme ise bir yaşam tarzı ile mümkün görünmektedir. Kültür bir yaşam tarzı olarak temeli çocukluk yıllarından itibaren atılan bir öğrenme sürecidir. Aile ortamında başlayan bir eğitimin yanında özellikle çocuklara okulda verilecek planlı-programlı eğitimin (örgün eğitim) toplumun geleceği açısından önemi büyüktür. Mızrak (2018)'e göre çocukların afetler hakkında bilgi düzeylerinin yüksek olması, toplumların afetlere karşı uzun dönemde dirençli olmasını sağlayacaktır.

Afetleri önlemek çoğu zaman mümkün olmadığından, afet konusunda farkındalık oluşturmuş duyarlı bireyler yetiştirmek, bu problemlerin çözümü için en etkili yollardan biridir. Afet eğitiminin doğru ve güvenilir şekilde verilebileceği yerler okullardır. Bu doğrultuda öğretmenlere ve öğretmen adaylarına önemli görevler düşmektedir (Öztürk, 2013).

Afetlere hazırlık aşamasının ilk basamağı bilinçlendirme eğitimleridir. Örgün eğitim ortamında öğretmen, bilinçlendirme eğitiminin ana faktörüdür. Afet öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılması gerekenler konusunda bilişsel, duyuşsal ve davranışsal donanımı olan öğretmenler gerek öğrencilerini gerekse çevrelerini doğru yönde etkiler.

Alan yazındaki araştırmalara bakıldığında genel olarak ilköğretim öğrencilerine verilen afet eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkisinin irdelendiği görülmektedir. Yapılan çalışmalarda, verilen afet eğitiminin öğrenciler tarafından ne şekilde algılandığı, öğrencilerin bilgi düzeyine etkisi, öğrencilerin doğal afetler konusunda kavram yanılgıları, öğrencilerin afet ve afete hazırlık konularına ilişkin algılarının incelendiği görülmektedir (Coşkun, 2011; Kartal ve Turan, 2012; Özelmacı, 2016; Özgüven, 2006). Bu eğitimi veren öğretmenlerin ve

verecek olan öğretmen adaylarının afete yönelik tutumunu konu alan çalışma sayısı oldukça azdır. Türkiye’de verilen afet eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşlerinin derlendiği bir çalışmada aşağıdaki sonuçlar verilmiştir (Sarı, 2016):

- i. Afet eğitimlerinin sosyal bilimler içerisinde yer alması gerekir.
- ii. Afet eğitimlerinin öğretmenler dışında afetler ile ilgili uzmanlık eğitimi almış kişiler tarafından verilmesi gerekir.
- iii. Okul öncesi dönemde başlaması ve başladığı zamandan itibaren sürekli olacak biçimde devam etmesi gerekir.
- iv. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) müfredatında afetler ile ilgili konular ve üniteler yetersizdir.

Öğretmen adaylarının üzerinde yapılan bir çalışmada ise çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının bir depremi doğrudan veya dolaylı yoldan yaşamış olmasına rağmen aradan geçen süre zarfına bağlı olarak meydana gelebilecek bir deprem için hazırlıklı olmadıkları tespit edilmiştir (Öztürk, 2013).

Yukarıda belirtilen çalışmalar ışığında okullarda verilen afet eğitimlerinin ve eğitimden sorumlu tutulan öğretmenlerin afet bilinç ve farkındalık düzeylerinin yetersiz olduğu söylenebilir. Bu sebeple, bireylere davranış kazandırmada örgün eğitimin ana bileşenlerinden olan öğretmenlerin afetler konusunda bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tutumlarının bilinmesi önemli görülmektedir.

Türk eğitim sisteminde temel eğitim düzeyindeki 4, 5 ve 7. sınıf düzeyinde Sosyal Bilgiler dersi müfredatında afetler konusuna yer verilmektedir. Bu alan derslerine giren öğretmenlerin afetler konusunda bilinç ve farkındalık düzeyleri diğer alan öğretmenlerinden daha önemli olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler Eğitimi öğrencilerinin afetler konusunda bilişsel duyuşsal ve davranışsal tutumunun belirlenmesi bir problem olarak ele alınmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, Sosyal Bilgiler Eğitimi öğrencilerinin afetler konusunda bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tutumlarını ortaya çıkarmayı ve çeşitli değişkenlerle ilişkisini araştırmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Problemi

“Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğrencilerinin Afetlere Yönelik Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumları Ne Düzeydedir?” sorusuna cevap bulmaktır. Bu çerçevede aşağıdaki alt problemlere/sorulara da cevap aranmıştır.

Alt problemler. Bu çalışma aşağıdaki alt problemlere cevap vermeyi amaçlamaktadır.

1. Sosyal bilgiler eğitimi öğrencilerinin bireysel özellikleri ile ilgili problemler

- a) Afete maruz kalma durumları nedir?
- b) Ailelerinden birinin afete maruz kalma durumu nedir?
- c) Afetlerde yakınıni kaybetme durumları nedir?
- d) Afetlerde maddi kayıp yaşama durumları nedir?
- e) Afetler ile ilgili konularda eğitim alma durumları nedir?
- f) İlk yardım eğitimi alma durumları nedir?
- g) Bir sivil toplum kuruluşunda herhangi bir faaliyette bulunma sıklık durumları nedir?

2. Sosyal bilgiler eğitimi öğrencilerinin afetlere yönelik;

- a) Bilişsel

- b) Duyuşsal
- c) Davranışsal

tutumları ne düzeydedir?

3. Sosyal bilgiler eğitimi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre afetlere yönelik;

- a) Bilişsel
- b) Duyuşsal
- c) Davranışsal

tutumları değişmekte midir?

4. Sosyal bilgiler eğitimi öğrencilerinin sınıf değişkenine göre;

- a) Bilişsel
- b) Duyuşsal
- c) Davranışsal

afet tutumları değişmekte midir?

5. Bireysel özellikler olarak ele alınan maddeler açısından;

- a) Daha önce bir afete maruz kalanlar ile kalmayanlar arasında,
- b) Ailesinden biri afete maruz kalmış olanlar ile olmayanlar arasında,
- c) Herhangi bir afette maddi kaybı olanlar ile olmayanlar arasında,
- d) Herhangi bir afette yakınını kaybedenler ile kaybetmeyenler arasında,
- e) Bir sivil toplum kuruluşunda hiç faaliyeti olmayanlar ile nadiren, ara sıra, genellikle faaliyette bulunanlar ve her zaman faaliyette bulunan bireyler arasında,

- f) İlk yardım eğitimi alanlar ile almayanlar arasında,
- g) Afet ve ilgili konularda herhangi bir eğitim alanlar ile almayanlar arasında, bilişsel, duyuşsal, davranışsal boyutlarda afetlere yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Afetlerin etkilerini en aza indirmek için bireylerin ve toplumun bilinçlendirilip eğitilmesi gerektiğini, yaptıkları çalışmalar sonucunda birçok araştırmacı vurgulamaktadır (Ganpatrao, 2014; Pınar, 2017; Yayla, 2016; Yıldız, 2014). MEB çatısı altında ilköğretim kademesindeki okullarda öğrencilere afetler konusunda bir kapsam sosyal bilgiler dersi bünyesinde verilmektedir. Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, antropoloji, sosyoloji, felsefe, din ve diğer birçok bilimi konu alan bir disiplindir. Bu dersin amacı; tarih, içinde bulunduğumuz an ve gelecek arasında ilişki kurarak yeni nesiller yetiştirmektir. Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından birisi de öğrencileri hayata ve hayatta karşılaşılabilecekleri tehlikelere karşı hazırlamaktır. Bu hayat boyu hazırlıklı olunması gereken tehlikelerden bir tanesi de afetlerdir. Afetlerle baş edebilmenin en önemli yollarından biri de afetler ilgili her açıdan bilgiyle donatılmış bilinçli bireyler yetiştirmektir. Bu bireylerin yetiştirilmesinde öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Okullarda verilen temel afet bilgisi konusunun, temel afet bilincine sahip öğretmenler tarafından verilmesinin daha uygun olduğu söylenebilir. Çünkü öğretmen ilköğretim kademesindeki öğrenciler için rol model konumundadır. Gerek bilgi ve beceri gerekse de davranışları ile öğrencileri etkileme potansiyeline sahiptir. Bundan yola çıkarak gelecek nesillerin afetler konusunda doğru şekilde bilgilenmesi ve bilinçlenmesi, bu dersi vermekle yükümlü öğretmenlerin afetler konusunda bilgi, beceri ve davranışlarıyla da ilişkilidir denilebilir. Bu bağlamda bu çalışma; henüz öğretmen olmamış, ancak geleceğin

öğretmen adayı olan Sosyal Bilgiler Eğitimi öğrencilerinin afetler konusundaki bilgi düzeylerinin tespit edilmesi açısından ve bulgular ışığında yetersiz görülen konuların çözümüne, yeterli görülen konuların ise daha iyi olmasına yönelik çözüm önerileri sunulması açısından önem arz etmektedir. Olası bir afet durumunda neyi nasıl yapacağını bilmemek, bireyde korku, kaygı ve stres seviyesini yükseltir, akabinde ölümcül hatalar yapmasına neden olabilir. Dolayısıyla çalışma, öğrencilerin afetler ile ilgili duyuşsal tutum seviyelerinin belirlenmesi ve yüksek kaygı, korku durumlarının önlenmesi için çözüm önerileri geliştirilmesi açısından önemli görülmektedir. Birey, afetten en az zararla çıkmak ve/veya afet sonrasında en kısa zamanda eski yaşamına dönmek için, afetler konusundaki bilgi ve becerilerini, afet öncesinde ideal hazırlık davranışlarıyla pekiştirmelidir. Bu çalışma, öğrencilerin afetler ile ilgili davranışsal tutum düzeyinin tespiti ve bu düzeyin yeterli olmaması durumunda geliştirilecek öneriler açısından da önemlidir.

Özetle, lisans eğitimine devam etmekte olan ve temel afet eğitimini vermekle sorumlu olacak olan, Sosyal Bilgiler Eğitimi alan öğrencilerinin afetler konusunda bilişsel duyuşsal ve davranışsal tutumlarının ne düzeyde olduğunun saptanması önem teşkil etmektedir. Ayrıca Sosyal Bilgiler eğitiminde afet olgusu ile ilgili akademik çalışmalara katkı sağlanması açısından bu tez önemli görülmektedir.

Sınırlıklar

Bu çalışma;

1. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2018-2019 eğitim öğretim yılı Sosyal Bilgiler Eğitimi'nde öğrenim gören öğrenciler,

2. Kullanılan veri toplama araçları ile sınırlıdır.

Sayıtlar

1. Öğrencilere çalışmanın amacı açıklandığı ve gönüllü katılmaları istendiği için çalışmaya katılanların veri toplama aracı maddelerine verdikleri cevaplar gerçeği yansıttığı varsayılmaktadır.

2. Çalışma grubu olarak belirlenen Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi öğrencilerinin tamamına ulaşılmış varsayıldığından, çalışma grubu, çalışma evrenini temsil etmektedir.

Tanımlar

Afet: İnsanlar üzerinde fiziksel, sosyal, ekonomik zararların yanı sıra doğal, kültürel ve çevresel kayıplar doğuran, gündelik yaşamın ve insan faaliyetlerinin durmasına ve kesintiye uğramasına sebebiyet veren, etkilediği topluluğun yerel imkânları ve kaynaklarıyla üstesinden gelemediği kaynağını doğadan veya insandan alan olayların geniş çaplı sonuçlarıdır (Öztürk, 2014).

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilimler ve vatandaşlık konularını içinde barındıran, bireyin toplum içinde benliğini oluşturmasına yardım etmeyi amaçlayan, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini geçmiş, bugün ve gelecek bağlamı çerçevesinde inceleyen toplu bir öğretim anlayışından meydana getirilmiş bir ilköğretim dersidir (Turan ve Ulusoy, 2015)

Tutum: Bir kişiye atfedilen ve o kişinin psikolojik bir objeye yönelik duygu, düşünce ve davranışlarını düzenli olacak bir şekilde meydana getiren bir yönelimdir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014).

Bilişsel Tutum: Bireyin nesneye (uyarıcıya) ilişkin inançlarını kapsayan tutum ögesidir (Erol, 2005).

Duyuşsal Tutum: Bireyin nesneye (uyarıcıya) ilişkin duygularından ve değerlendirmelerinden meydana gelmiş tutum ögesidir (Güney, 2011).

Davranışsal Tutum: Bireyin nesneye (uyarıcıya) karşı davranış gösterme eğilimini oluşturan tutum ögesidir (Sallabaş, 2008).

İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında afet eğitimleri ile ilgili dünyada ve Türkiye’de yapılmış çalışmalara değinilmiştir.

Yurt dışında yapılan çalışmalar. Bu başlık altında yurt dışında özellikle eğitim ve sağlık kurumlarında afet eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmalara değinilmiştir.

Lane ve Catling (2016) Avustralya’da üç farklı üniversitede okumakta olan 430 ilköğretim öğretmen adayı üzerinde bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada öğretmen adaylarının tropikal siklonlar hakkındaki bilgilerinin doğruluğunu ve derinliğini ölçmeyi amaçlamaktadırlar. Veri toplamada iki aşamalı karma bir yöntem kullanmışlardır. Araştırmada öğretmen adaylarının tropikal siklonlar ile ilgili bilgi eksikliklerinin olduğu, var olan bilgilerinin yeterli derinlikte olmadığı ve yanlış bilgilere de sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Popüler kültür ve sosyal medya araçlarının bu yanlış bilgilerin oluşmasında oldukça güçlü bir etkiye sahip olduğu vurgusunu yapmışlardır. İlköğretim öğretmen adaylarının üstlenecekleri önemli sorumluluklarının bilincine varması ve bu bağlamda Avustralya için hayati önem teşkil eden meteorolojik ve klimatolojik kökenli doğal tehlikeler konusunda kendilerini doğru ve derin bilimsel bilgiyle donatması gerektiği, önerisinde bulunmuşlardır.

Mersal ve Aly (2016) Mısır'da ilköğretim okullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin olası bir afet anında afet yönetimi ve ilk yardım konusunda bilgi ve beceri etkinliklerini ölçmek amacıyla yarı deneysel bir çalışma yapmışlardır. Veri toplama kısmında, iki temel bölümden oluşan bir anket kullanılmıştır. Anketteki sorular ilk yardım bilgisini, afet bilgisini ve afetlere hazırlık düzeyini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Araştırmada ilkokul öğretmenlerinin ilk yardım ve afet yönetimi becerilerinde yetersiz bir performansının olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Elde edilen bulgular bağlamında tüm ilkokul öğretmenlerinin öğrencileri için güvenli ve sağlıklı bir okul ortamı yaratmak adına ilk yardım, afet eğitimi ve afet yönetim konusunda kendilerini geliştirmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Endonezya'da 1341 hemşire ile yapılan çalışmada (Martono, Satino, Nursalam, Efendi ve Bushy, 2018) ise katılımcıların afet yönetimi ile ilgili bilgi, beceri ve hazırlık algıları belirlenmeye çalışılmış; sosyo-demografik değişkenlere göre farklılıkları incelenmiştir. Çalışmada katılımcıların afetlere hazırlık algılarının eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça afetlere hazırlık becerileri de artmaktadır. Çalışmada yaş ve çalışma süresi (yıl olarak) değişkenlerinin hemşirelerin bilgi, beceri ve hazırlık düzeylerinde bir farklılık yaratmadığı tespit edilmiştir. Acil durumlar için eğitim alma durumunun katılımcıların hazırlık ve bilgi düzeyinde bir farklılık yaratmadığı ancak beceri düzeyinde anlamlı bir farklılık yarattığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Nijerya'da yapılan bir çalışmada (Odai, Azodo ve Chhabra, 2018), diş hekimi olan katılımcıların afetlerle ilgili bilgi, tutum, davranış, hazırlık ve gönüllülük düzeyleri incelenmiş; bunların birbiri ile ilişkisi irdelenmiştir. Ayrıca katılımcıların afetler ile ilgili bilgi, tutum, davranış, hazırlık, gönüllülük durumlarının cinsiyet ve yaş faktörü bakımından değişip değişmediği araştırılmıştır. Çalışmada bilgi, tutum ve hazırlık bakımından erkeklerin

kadınlardan daha yüksek bir düzeyde olduğu, tutum bakımından yaşı büyük olanların diğerlerine göre daha yüksek bir düzeye sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada afet olaylarında gönüllülük faaliyetlerine katılanların davranışsal tutum ve hazırlık düzeylerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Afet yönetim bilgisi ile davranışsal tutum ve hazırlık düzeyi bakımından pozitif; afet yönetim tutumu ile afet yönetim davranışı arasında pozitif, hazırlık düzeyi arasında negatif; afet yönetim davranışı ile hazırlık düzeyi ve gönüllülük çalışmalarında bulunma durumu arasında pozitif; gönüllülük çalışmalarında bulunma ile hazırlık düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

İran'da yapılan bir çalışmada (Najafi Ghezeljeh, Mohammad Aliha, Haghani ve Javadi, 2019), bir hastanenin acil servisinde çalışan hemşirelerin afetlere hazırlık ile ilgili bilgi ve tutumlarının sanal ortamda verilen eğitim ile değişip değişmediği incelenmiştir. Yarı-deneysel çalışmada 60 hemşire deney ve kontrol gruplarına ayrılmış, ölçme aracı olarak ön-test son-test kullanılmıştır. Afet hazırlıkları ile ilgili bilgiler içeren eğitimde yazı metni, fotoğraf ve video klip materyallerinden faydalanmıştır. Eğitim öncesi yapılan ön-test değerlendirmesinde iki grubun afetlere hazırlık bilgi skorları arasında bir farklılık bulunmamıştır. Eğitim sonrası yapılan analizlerde eğitime tabi tutulan deney grubunun son-test bilgi skorunda ön-test bilgi skoruna göre anlamlı derecede farklılaşma tespit edilmiştir. Deney grubunun bilgi seviyesinin arttığı gözlemlenmiştir. Kontrol grubunun ön-test ile son-test bilgi skorlarında bir değişiklik kaydedilmemiştir. Son-test sonucunda deney grubunun tutum skorunda da ön-test skoruna göre anlamlı bir yükselme tespit edilmiştir. Kontrol grubunun ön-test ve son-test skorları arasında bir farklılık tespit edilmemiştir.

Çin'de yapılan bir çalışmada (Li, Wang ve Xie, 2019) çeşitli sosyo-demografik faktörlerin bireylerin afetlerle baş edebilme bilgisi bakımından bir farklılık gösterip

göstermediği araştırılmaktadır. Çalışmada katılımcıların %44'ünün genel afet türlerine müdahale bilgisi bakımından ileri düzeyde bilgiye sahip olduğu sonucuna varılmaktadır. Doğa kökenli afetlere müdahalede katılımcıların %61,4'ü ileri düzeyde bir bilgiye sahip iken, insan kökenli afetlere müdahalede katılımcıların yalnızca %9,4'ünün ileri düzeyde bir bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada kırsal kesimde yaşayanların kent merkezinde veya kentin kenar mahallelerinde yaşayanlara göre, eğitim seviyesi yüksek olanların da eğitim seviyesi düşük olanlara göre daha ileri düzeyde bir afet müdahale bilgisine sahip olduğu belirtilmiştir. Ekonomik gelirin ise afet müdahale bilgi seviyesinde anlamlı bir farka sebep olmadığı sonucu bulunmuştur.

Türkiye'de yapılan çalışmalar. Burada afetlere yönelik tutumlar ile ilgili Türkiye'de özellikle eğitim kurumlarında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

İlköğretim 6. sınıfta okuyan 100 öğrenciyle yapılan bir yüksek lisans tezi çalışmasında ilköğretim müfredatında yer alan doğal afetler ile ilgili bazı kavramlar seçilmiş ve açık uçlu sorulardan oluşan bir anket formu hazırlanmıştır. Kaymak (2003) ilköğretim öğrencilerin afetler ile ilgili anlama düzeyini belirlemek ve bu kavramlar ile ilgili öğrencilerin yanılgılarını tespit etmek amaçlı bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin ankette yer alan doğal afetler ile ilgili kavramları anlama düzeyleri düşük bulunmuştur. Öğrencilerin doğal afetlerin oluşumu, zararları ve bu zararlardan korunma yolları bakımından yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Doğal afetler ilgili bu kavramlarda önemli ölçüde yanılgıların olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonucu doğrultusunda eğitimcilere ve konunun uzmanlarına, öğreneni merkeze alan öğretim tekniklerinin geliştirilmesi ve tekniklerin ders eğitiminde kullanılması gerektiği önerilmiştir. Öğrencilerin doğal afetleri daha iyi kavraması için pekiştirici eğitim destek materyallerin kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bu eğitimleri vermekle yükümlü sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve sınıf öğretmenlerinin doğal

afetler ile ilgili bilgi eksikliklerini gidermeleri ve hizmet içi eğitimlerine katılmaları gerektiğine vurgu yapmıştır. Çalışmada ilköğretim kademesinde ders veren öğretmenlerin doğal afetler ile ilgili kendilerini yeterli düzeyde bilgi ve bilinçle donatması ve bu doğrultuda öğrencilerini afetler konusunda duyarlı bireyler olarak yetiştirmesi gerektiği sonucuna varıldığı söylenebilir.

Öcal (2005) ise örneklemini 242 sınıf öğretmenin oluşturduğu çalışmasında ilköğretim sosyal bilgiler dersi kapsamında verilen deprem ve depremden korunma yolları konularının ne düzeyde eğitildiğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Ayrıca bu eğitimi veren öğretmenlerin karşılaştığı zorlukları nedenleriyle beraber araştırmıştır. Araştırmada deprem konusunu işleyen öğretmenlerin çağdaş öğretim tekniklerinin ve eğitim materyallerinin deprem eğitiminde daha etkili olduğuna inandığını belirtmekle beraber çeşitli nedenlerden dolayı bunların kullanılmadığına değinilmektedir. Maddi yetersizlik, okullarda bu materyallerin bulunmaması, öğretmenlerin bu materyalleri ve öğretim tekniklerini kullanmayı bilmemesi bu nedenler arasında sayılmaktadır. Araştırmanın sonucunda deprem konusunun eğitim sürecinin her kademesinde ve öğrenenin kitlesine uygun olarak işlenmesi, sosyal bilgiler ders müfredatında deprem konusunun daha fazla işlenmesi, müfredat hazırlanırken konuların bölgede yaşanan afetin çeşidi ve sıklığıyla paralellik gösterilmesine dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca ilköğretimde deprem konusunu işleyen öğretmenlerin hizmet içi kurslarına katılması ve çağdaş eğitim materyallerini tanınması, modern öğretim tekniklerini iyi öğrenmesi ve bunları etkin bir biçimde kullanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Çakar (2008) sosyal bilgiler dersinin deprem bilinci oluşturmadaki rolünü öğretmen görüşleri yoluyla irdelemektedir. Bu dersin afet bilinci konusundaki rolünün yeterli düzeyde

olup olmadığını ortaya koymak için öğretmen görüşlerinden faydalanan araştırmacı 5. sınıf öğrencilerine ders veren farklı bölümlerden mezun olmuş 141 sınıf öğretmenine bir anket uygulamıştır. Araştırma 2007-2008 öğretim yılı ve aynı öğretim yılında 5. sınıflara verilen ders kitaplarıyla sınırlı bir çalışmadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabını deprem bilinci geliştirmede yeterli bulduğunu belirtmekle beraber öğrencilerin çalışma kitabı ile öğretmenlerin kılavuz kitaplarını ise deprem konusunda bilinç oluşturmada kısmen yeterli bulduğunu belirtmektedir. Araştırmacı örneklem grubunu oluşturan öğretmenler sosyal bilgiler ders kitabı içeriğini, sosyal bilgiler dersi kapsamında bulunan etkinlikleri ve sosyal bilgiler ders kitabında bulunan deprem konusunu öğrencilerin gelişim niteliklerine uygun buldukları sonucuna değinmektedir. Ayrıca araştırmacı ankette yer alan bazı maddelerin cinsiyet değişkenine göre frekans analizine yer vermektedir. Araştırmacı yaptığı analizde kadın öğretmenlerin afet bilinci geliştirme bakımından farklı materyal kullanımı, proje tabanlı öğrenme yöntemi gibi geleneksel yöntemin dışında öğrenme yöntemlerinin kullanımı ve deprem öncesinde, sırasında ve sonrasında neler yapılması gerektiği konusunda erkek öğretmenlere göre daha olumlu bir görüşe sahip olduğunu belirtmektedir. Çalışmada mezun olunan program değişkenine göre verilen cevapların frekansları değişiklik gösterse de araştırmacı bunun anlamlı bir fark olmadığını belirtmektedir. Araştırmada ayrıca anketteki maddeleri çalışmada yer alan öğretmenlerin hizmet ettikleri yıl süresi değişkenine göre değerlendirmeler de bulunmaktadır.

AFAD (2014a) yaptığı çalışmada ise Türkiye toplumunun afet farkındalığını ve afetlere hazırlığını tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma sonuçlarının Türkiye'nin genelini temsil etmesi için örneklem seçiminde büyüklük, kadın-erkek dağılımı, kırsal-kentsel nüfus dağılımı gibi kıstaslara özen gösterildiği görülmektedir. Toplam 4038 kişi ile yapılan çalışmada bazı sonuçlara varılmıştır. Çalışmada, olası bir afete karşı hazır olmadığını

söyleyenlerin oranı %70, afetler ile ilgili eğitim almadığını söyleyenlerin oranı ise %89 olarak bildirilmektedir. Afetler ile ilgili eğitim almak istemiyorum diyenlerin yaklaşık %38 olması çalışmanın ilginç sonuçlarından biri olarak göze çarpmaktadır. Çalışmada maruz kalınan afetin, bireylerin afet bilinç düzeyine pozitif bir etkide bulunduğu, yakınları afete maruz kalanların da benzer şekilde afet bilinç düzeyinde yükselme olduğu sonuçlarına varılmıştır. Çalışmada ayrıca bireylerin yarısından fazlasının evlerinde/işyerlerinde afet konusunun sadece afet sonrasında konuşulduğu, konuşulan şeylerin de daha çok afetlerin sonuçları ile ilgili olduğu belirtilmektedir.

Bulut, Öztürk ve Turan (2016) yaptıkları çalışmada ise üniversite öğrencilerine verilen 6 saatlik bilinçlendirme eğitiminin öğrencilerin bilgi düzeyinde bir farklılık yaratıp yaratmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada katılımcıların afet hazırlık planı yapma, afet acil durum çantasına sahip olma, temel afet bilinç eğitimi alma, afet tatbikatı yapma oranları düşük ve yetersiz olarak bulunmuştur. Verilen 6 saatlik bilinçlendirme eğitiminin ardından öğrencilerin bilgi düzeyleri ölçülmüş ve eğitim öncesi bilgi düzeyleri ile karşılaştırılmıştır. Çalışmada verilen eğitimin öğrencilerin bilgi düzeylerinde anlamlı derecede artış sağladığı belirlenmiştir.

Yine 2016 yılında yapılan başka çalışmada (Öcal, Yıldırım, Yakar ve Erdoğan, 2016), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afetler konusundaki inançları ele almaktadırlar. Üç farklı üniversitede sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünü okuyan 252 lisans öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak kullanılan anket formunun maddeleri 5'li Likert tipinde ve afet inançlarını ölçmeye yöneliktir. Araştırmacılar yaptıkları çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afetler ile ilgili bilgi bakımından bazı mitolojik inançlara sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bu yanlış inanışların ve eksik bilginin özellikle afetlerin

ortaya çıkışı ve muhtemel sonuçları konusunda kendini gösterdiği vurgulanmaktadır. Ayrıca bu yanlış inanışların sadece ülkemizde değil küresel ölçekte dünyanın farklı yerlerinde de mevcut olduğuna değinen araştırmacılar, bu yanlış inanışların toplumsal bellekten silinmesi için toplumun tüm katmanlarının ve araçlarının harekete geçirilmesi gerektiğini dile getirmektedirler.

Eğitim ortamında yapılan bir başka çalışma da Pınar (2017)'ye aittir. Ortaokul düzeyindeki öğrencilerin temel afet bilinç seviyesini ve farkındalık durumunu ortaya çıkarma amacıyla yaptığı çalışmada nitel araştırma desenlerinden vaka çalışması yöntemini kullandığı görülmektedir. Çalışmada yapılandırılmış görüşme tekniğiyle verilerin toplandığı ve betimsel analizlerin yapıldığı göze çarpmaktadır. Araştırmada öğrencilerin afetleri sadece doğal kökenli olgular olarak sınıflandırdıkları, insan kökenli afetleri ise sınıflandıramadıkları sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Öğrencilerin afete hazırlık konusunda ve bölgelerinde meydana gelebilecek afet türleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirtilmektedir. Afetler ile ilgili farkındalığı arttırmak amacıyla yerel düzeydeki belediyelerin ve sivil toplum kuruluşlarının harekete geçmesi gerektiği ayrıca afet eğitimlerinin ailede başlaması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Coğrafya öğretmen adaylarının doğal afetler ile ilgili bilişsel yapılarını belirlemeyi amaçlayan bir çalışma ise Bozkaya ve Yiğit (2017)'ye aittir. Çalışmada ayrıca öğretmen adaylarının kavram yanılgıları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada öğretmen adaylarının heyelan, erozyon, kuraklık ve sel gibi kavramlar hakkındaki bilişsel yapılarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının doğal afetler konusunda bazı kavramsal yanılgılara sahip olduğu ve doğal afetler ile ilgili mevcut kavramsal yapılarının yüzeysel, duygu ve düşünce içeren, bilimsellik yönünden zayıf olduğu belirlenmiştir.

Alan yazındaki başka bir çalışmada (Değirmenci, 2019), sınıf öğretmeni adaylarının doğal afet kavramına ilişkin algıları incelenmiştir. Yarı yapılandırılmış veri toplama formu ile öğretmen adaylarının doğal afet kavramına ilişkin metaforları toplanmış ve veriler analiz edilmiştir. 121 sınıf öğretmeni adayının doğal afet kavramına yönelik toplam 56 farklı metafor geliştirdikleri tespit edilmiştir. Öğretmen adayları en çok yıkım, kıyamet, ölüm, felaket, insan, çaresizlik, facia gibi metaforlarla doğal afeti ilişkilendirmişlerdir. Çalışmanın sonunda bireylerin küçük yaşlardan itibaren afetler konusunda bilinçlendirilmesinin önemine değinilmiş ve bu bağlamda temel eğitim seviyesinde görev alan sınıf öğretmenlerine önemli görevler düştüğüne vurgu yapılmıştır.

Bölüm II

Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde afetin tanımı, doğa ve insan kaynaklı afetler, dünyada ve Türkiye’de sıkça görülen afetler, afetlerin etkileri, afet yönetimi ve afet eğitimi gibi bazı başlıklara yer verilmektedir.

Afet

Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi (United Nations International Strategy for Disaster Reduction [UNISDR]) terminolojisinde afet, geniş çapta fiziksel, sosyal, ekonomik, çevresel kayıplar ve etkiler içeren, toplumun veya toplulukların işleyişi üzerinde ciddi bir yıkıma sebep olan ve etkilenen toplum veya topluluğun yerel kaynaklarıyla baş edemediği durumlar olarak geçmektedir (UNISDR, 2009). Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization [WHO]) tanımına göre ise afet, olağanın üzerinde büyüklükte ve birden gelişen, dışarıdan yardım gerektirecek bir şiddette meydana gelen ekolojik bir olgu, yerel güçlerin standart müdahaleler ve eldeki kaynaklarla başa çıkmada yetersiz kaldığı, ciddi yönetsel ve triyaj bozukluklarına sebebiyet veren acil bir durumdur (Öztürk, 2014).

Afet sözcüğü, Türk Dil Kurumu (TDK) güncel sözlüğünde “çeşitli doğa olayların meydana getirdiği yıkım, kıran, çok kötü” gibi tanımlarla açıklanmaktadır (TDK, 2018). Afet yönetim mekanizmasını bir çatı altında birleştirmek amacıyla 2009 yılında kurulan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ise afeti, “toplumun tümü veya belli kesimi için fiziksel, sosyal ve ekonomik zararlar doğuran, gündelik hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesilmesine sebep olan, etkilediği toplumun yerel kaynak ve imkanlarıyla baş edemediği doğa, teknoloji veya insan kökenli olay” olarak tanımlamaktadır (AFAD, 2014b). Kadioğlu’na göre (2011) afet, topluluklar için fiziksel, sosyal ekonomik zararların yanı sıra

kültürel, doğal ve çevresel kayıplar da ortaya çıkaran, gündelik yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak ya da kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen, etkilediği topluluğun yerel imkan ve kaynaklarıyla etkin bir şekilde müdahale edemeyeceği, etkili bir kriz yönetimi gerektiren doğa ve insan kaynaklı olaylar ve bu olayların sonuçlarıdır. Teknolojik gelişmeleri insan faaliyetlerinin bir ürünü olarak varsayıldığında afetlerin meydana geliş sebebi doğa dinamikleri ve insan faaliyetleridir denilebilir. Tanımlamalarda daha çok afetlerin meydana getirdiği sonuçlar üzerinde tanımlama yapıldığı görülmektedir.

Afetler, yerel müdahale gücünün dış güçlerin kaynak desteğine ihtiyaç duyduğu büyük olaylardır (Farra, Miller, ve Hodgson, 2015). Yıldız (2017)'ye göre, afetler meydana geldikleri bölgenin baş etme kapasitesini aşan, kontrol edilmekte güçlük çekilen ve meydana geldikleri bölgenin dışında kalan bölgeler içinde tehlike oluşturan olaylardır. Afetler insan yetenekleriyle önlenemeyen potansiyel tehlikelerdir. Afetler tamamen önlenemez ama insanlar meydana getirebilecekleri zararları azaltarak onlarla baş edebilirler (Dikmenli, Yakar ve Konca, 2018). Hewitt (1997), tanımlarda tehlike, kırılganlık, afet kavramları arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Ona göre tehlike vardır ve tehlike harekete geçtiğinde bölgenin kırılganlık parametrelerine göre afet denen sonuç ortaya çıkar. Bundan yola çıkarak kırılganlık bir tehlikenin başlaması ve afetle sonuçlanması arasında bir bağlantıdır denilebilir. Bir olayın afet olarak tanımlanması için: ekolojik sistemi bozması, gündelik yaşamı kesintiye uğratması, büyük çapta can ve mal kaybı meydana getirmesi, yerel topluluğun baş edebilme kapasitesini aşması ve dış yardıma gereksinim doğurması gibi özellikler aranır (Çelebi, 2014). Görüldüğü üzere alan yazında afetin tanımı için çok sayıda görüş yer aldığından evrensel çapta kabul edilebilir bir tanımdan bahsetmek oldukça güçtür (Popa ve Podea, 2013).

Alan yazında afetlerin kökenine ayrılması konusunda farklılıklar bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda afetler doğa, insan ve teknolojik kaynaklı olmak üzere üç başlık altında incelenirken (Kadıoğlu, 2008; Taşkıran, 2015), bazı çalışmalarda ise doğa kaynaklı ve insan ve teknolojik kaynaklı olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir (Baysal, 2018; Doğan, 2008; Şengün, 2007). Bu çalışmada afetler genel hatlarıyla doğa kökenli afetler ve insan kökenli afetler olarak iki başlık altında ele alınacaktır.

Doğa kaynaklı afetler. Dünya sürekli hareket eden iç ve dış dinamiklerin etkisindedir. Bu dinamikler çeşitli şekillerde ve büyüklükte tehlikeler yaratırlar. Kökenini doğadan alan insan yaşamı ve çevre ve üzerinde geniş ölçekli tahribatlar yaratan olaylara doğal kaynaklı afetler denir. Sıklıkla dile getirilen doğal tehlikelerin kendisi, yaygın kayıplar ve zararlar yaratan bir afete yol açamaz, ancak toplum ve çevre arasında kötü yönetilen etkileşimlerle beraber toplulukların yetersiz kapasitesi doğal tehlikeleri afete dönüştürür. Kulatunga (2010), bu dönüşümü aynı şiddette meydana gelen 2010 Haiti ve 1989 San Francisco depremlerinin sonuçlarını karşılaştırarak örneklemektedir. Haiti depreminde 200.000 kişi yaşamını yitirirken San Francisco depreminde sadece 63 kişi yaşamını yitirmiştir. Bu iki sonuç arasındaki devasa yaşamsal fark yanlış yapılaşma sonucu inşa edilen güvensiz binalar ve yetersiz acil müdahale erişimi olarak tanımlanmaktadır. Doğal tehlikeler hakkında farkındalık ve bilgi eksikliği, etkilenen toplumun yetersiz kapasitesi, afet öncesi ve sonrası yönetim faaliyetlerini desteklemeyen zayıf yönetsel sistemler de afetler karşısında savunmasızlığa neden olan ve afetlerin olası etkilerini arttıran diğer faktörlerdir. Söz konusu faktörlere ek olarak iklim değişikliği gibi dinamik çevresel koşullar da afetleri etkilemektedir (Kulatunga, 2010).

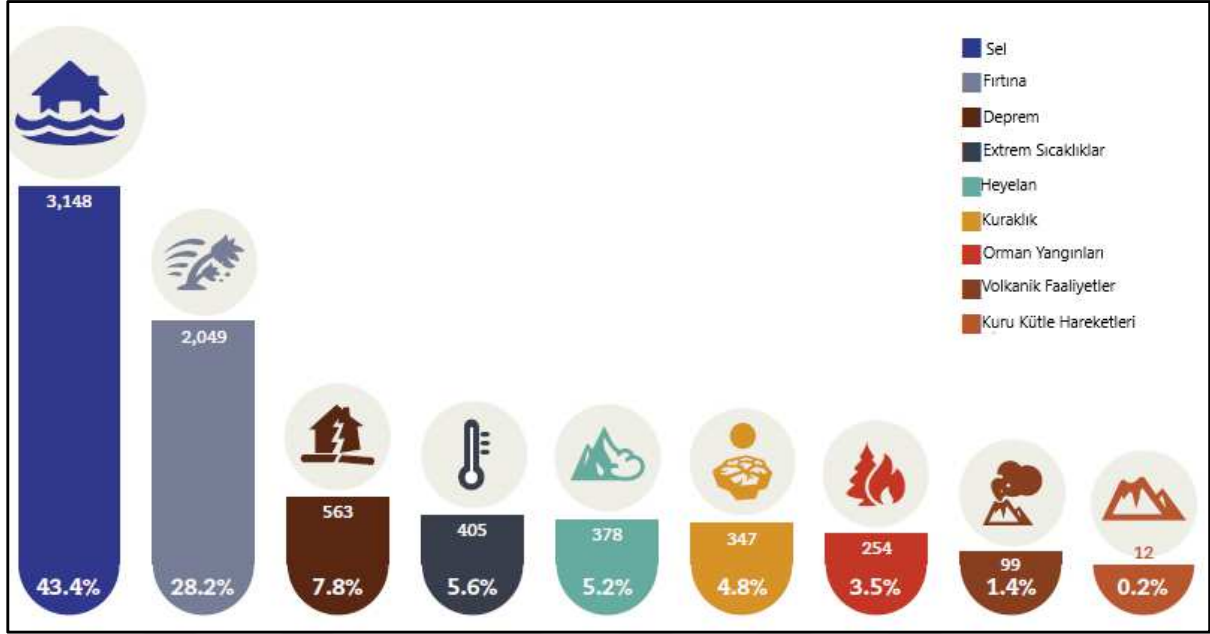
Doğal afetleri oluş nedenlerine göre jeofiziksel, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik ve biyolojik olarak beş grubun içerisinde incelemek mümkündür (Below, Wirtz ve Guha-Sapir, 2009). Bu gruplandırma örneklerle şöyle açıklanabilir:

- i. Jeofiziksel (deprem, volkanik faaliyetler, kütle hareketleri [kuru])
- ii. Meteorolojik (fırtına, tropik siklon)
- iii. Hidrolojik (sel, kütle hareketleri [ıslak])
- iv. Klimatolojik (aşırı sıcaklıklar, kuraklık, yangın)
- v. Biyolojik (salgınlar, böcek istilası)

Dünyada görülen doğal afetler. Afetler dünyada milyonlarca insanın yaşamını yitirmesine neden olmuş, toplumların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel aktivitelerini önemli oranda aksatmıştır (Taşkıran, 2015). Küresel iklim değişiklikleri ve artan insan aktivitelerine paralel olarak doğal afetlerin sıklığı ve şiddeti giderek artmaktadır (Chen, Yu, ve Chen, 2012).

UNISDR ve Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi'nin (The Centre for Research on the Epidemiology of Disasters [CRED]) veri tabanı olan Acil Durum Veri Tabanı (Emergency Events Database [EM-DAT]) ortaklaşa bir rapor yayınlamıştır. Oluş sıklığı ve şiddeti temel alınarak 1998-2017 yılları arasında meydana gelen doğal afetleri gösteren raporda yaklaşık %91'lik bir orana sahip klimatolojik kökenli afetler göze çarpmaktadır (EM-DAT ve UNISDR, 2017). Raporda en sık yaşanan beş afet: Sel (%43,4), fırtına (%28,2), deprem (%7,8), uç sıcaklıklar (%5,6), heyelan (%5,2) olarak sıralanmaktadır. Diğer afetler Şekil 1'deki gibi gösterilmektedir.

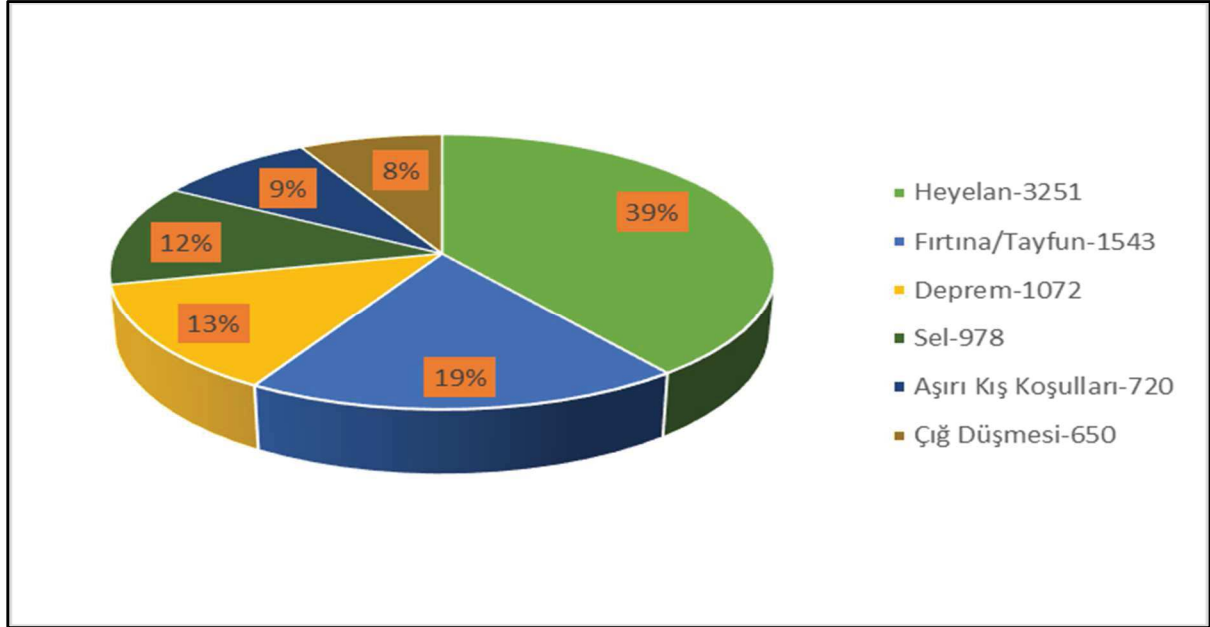

Şekil 1. 1998-2017 yılları arasında dünyada görülen doğal afet türleri ve sıklığı (EM-DAT ve UNISDR, 2017).

Türkiye’de görülen doğal afetler. Gelişmekte olan ülkeler sınıfına giren Türkiye’de doğal kaynaklı afetler sıkça yaşanmaktadır (Kurtulan, 2012). Türkiye jeolojik ve jeomorfolojik yapısı ile sahip olduğu klimatolojik özellikleri nedeniyle çok sayıda ve çeşitte doğal afete maruz kalmaktadır (Gökçe, Özden, ve Demir, 2008) Bu afetler çok sayıda can kaybına sebebiyet vermekte ve geniş çaplı sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel zararlara yol açmaktadır.

Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB) verilerinden elde edilen sonuçlara göre 2000-2018 yılları arasında en çok yaşanan afet türü heyelandır. Bu dönemde meydana gelen heyelan sayısı 3251 olarak görülmektedir. 1543 kere meydana gelen fırtına/tayfun afeti heyelandan sonra en çok yaşanan doğal afettir. İstatistiki olarak Türkiye’de en çok can kaybına neden olan deprem afeti (Ergünay, 2007) ise bu süre zarfında 1072 kere ile üçüncü en sık yaşanan doğal afettir (TABB, 2019). Diğer en çok görülen doğal afetler ise Şekil 2’de görüldüğü gibidir.

Şekil 2. Türkiye’de 2000-2018 yılları arasında en sık görülen doğal afet türleri ve bu afetlerin kendi aralarındaki dağılımı. <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/>, verilerinden elde edilmiştir (TABB, 2019).

Türkiye’de en sık görülen doğal afet olayı heyelan olmasına rağmen en çok can kaybının ve maddi hasarın görüldüğü doğal afet depremdir. Türkiye yüzölçümünün yaklaşık %93’lük bir kesimi aktif deprem kuşağının içerisinde yer almaktadır. Bu da nüfusunun yaklaşık %95’nin deprem tehlikesi altında olduğunu göstermektedir (Öcal, Çakır, ve Özelmacı, 2016). Özellikle Kuzey Anadolu Fayı ve Doğu Anadolu Fayı gibi iki aktif fay sisteminin Türkiye sınırları içerisinde yer almasının bunda büyük payı vardır (Cenik, Selim, ve Güler, 2018).

Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası 18 Mart 2018 tarihinde güncellenmiştir. 1996 yılından beri kullanılan harita AFAD Deprem Dairesi Başkanlığı’nda, üniversitelerle birlikte çeşitli kurum ve kuruluşların da desteği ve işbirliğiyle hazırlanmıştır (AFAD, 2018). “Türkiye Deprem Tehlike Haritası” başlığıyla güncellenen haritanın interaktif web uygulaması da E-Devlet üzerinden vatandaşların hizmetine sunulmuştur (Habertürk, 20 Mart 2018).

Bu afetlerde insanın doğrudan veya dolaylı yoldan etkisi söz konusudur. Bazı afetler insanın varlığıyla beraber başlamış, teknolojinin ilerlemesiyle çeşitlenip daha sık görülmeye başlanmıştır. Genel olarak bu afetlerde insanların kasıtlı niyeti, ihmalkârlığı, tedbirsizliği ve hataları vardır denilebilir.

Bu afetler insan faaliyetlerinden kaynaklanan veya insanın doğal riskleri tetiklemesi sonucu oluşan afetlerdir (Yıldız, 2014). Konu maddeler halinde şöyle açıklanabilir:

- i. Ulaşım, maden, endüstriyel kazalar
- ii. Büyük yangınlar
- iii. Kimyasal, biyolojik, radyoaktif ve nükleer tehlikeler
- iv. Savaşlar, çatışmalar, bombalı eylemler
- v. Kitlesele göç hareketleri

Savaşlar insanlara ve doğaya çok boyutlu zarar verme potansiyeline sahip en tehlikeli afetlerdendir. İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch [HRW]) raporuna göre 2011'den bu yana Suriye'de yaşanan savaşta 400.000'den fazla kişi yaşamını yitirmiş, resmi olarak yaklaşık 5,6 milyon kişi mülteci olmuştur (HRW, 2018).

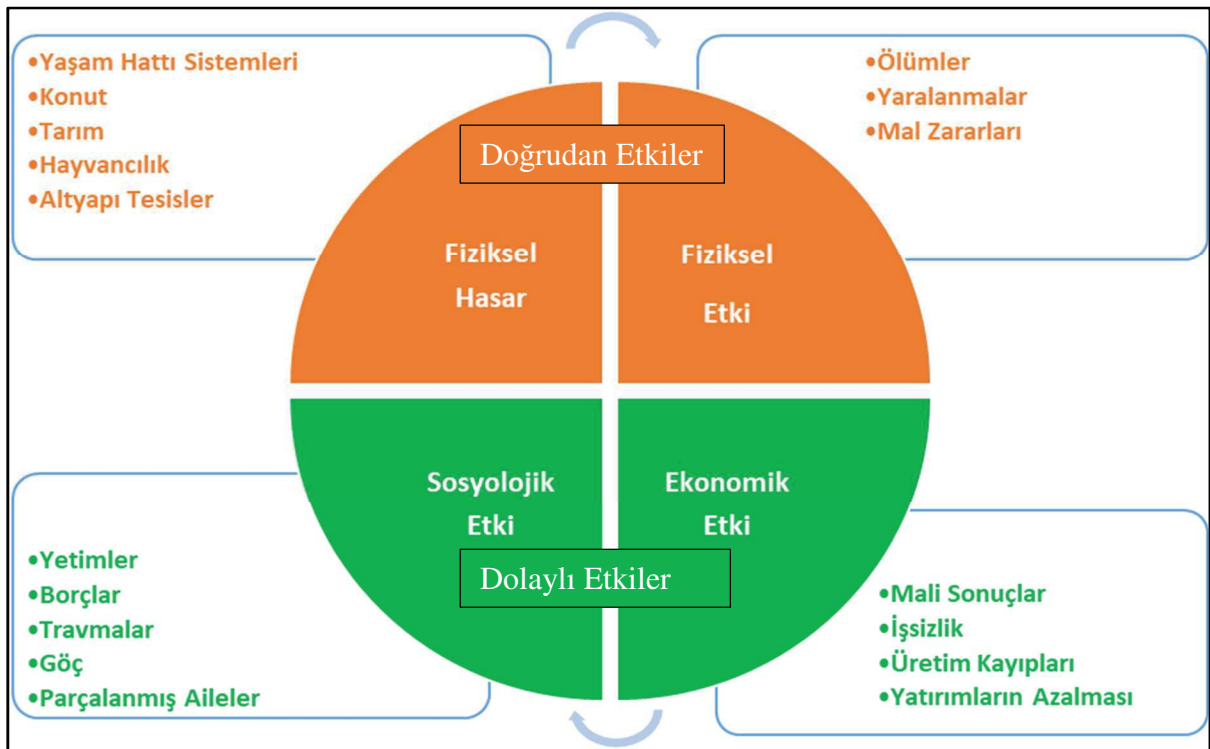
Sigorta Bilgi Enstitüsü (The Insurance Information Institute [I.I.I.] verilerine göre 2017'de Mısır'da 311 kişinin ölümüne yol açan bombalı eylem (I.I.I., 2018), 2016'da Nijerya'da bir kilisenin çatısının çökmesi sonucu 160 kişinin yaşamını yitirdiği olay son yıllarda yaşanan en ölümcül insan kaynaklı afetler olarak kaydedilmiştir (I.I.I., 2017).

Afetin Etkileri

İnsan kaynaklı veya doğa kaynaklı büyük bir afet ülkeler üzerinde büyük ölçekli ve uzun süre kalıcı sosyal ve ekonomik etkiler bırakmaktadır (Salisbury, 2018). Şiddetli bir afete

uğrayan bir topluluğun fiziksel, sosyal ve ekonomik yapısını yeniden inşa etmesi ve orada yaşayan insanları rehabilite etmesi onlarca yıl almaktadır. Bu süreç birçok sektör ve ilgili paydaşlarının sorumluluk almasını gerektiren oldukça karmaşık ve maliyetli bir süreçtir (Brown, 2017).

Baysal (2018) afetlerin etkilerini dolaylı etkiler ve doğrudan etkiler olmak üzere iki ana başlık altında incelemektedir.

Şekil 4. Afet etkilerinin sınıflandırılması Baysal (2018).

Şekil 4'te gösterilen şemada fiziksel hasar ve fiziksel etki boyutlarının gösterildiği başlıklar "doğrudan etkiler", sosyolojik etki ve ekonomik etki boyutlarının gösterildiği başlıklar ise "dolaylı etkiler" olarak incelenmektedir (Baysal, 2018).

Bütün dünya ülkeleri afetlerden çeşitli şekilde zarar görmektedir. Swiss Re dünya genelinde meydana gelen afetlerin yarattığı yıkım verilerini rapor eden İsviçre merkezli bir

kuruluşur. Swiss Re'nin güncel verilerinden faydalanarak 2010-2019 yılları arasında dünya genelinde yaşanan doğa kaynaklı ve insan kaynaklı afetlerin bazı sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Swiss Re Verilerine Göre 2010-2019 Yılları Arasında Dünya Genelinde Yaşanan Afetlerin Bazı Sonuçları

Yıl	Ölen Kişi Sayısı	Ekonomik Kayıp (Milyar\$)
2010	304130	264.24
2011	34060	444.95
2012	14065	200.57
2013	27125	148.70
2014	12985	118.69
2015	26369	99.42
2016	10852	184.27
2017	11404	349.85
2018	11254	154.55

Kaynak: <http://www.sigma-explorer.com>, adresinden derlenmiştir (Re, 2019).

Tablo 1'e göre 2010-2019 yılları arasını kapsayan dokuz yıllık dönemde afet kaynaklı en çok can kaybının yaşandığı yıl 304 bin 130 kişinin yaşamını yitirdiği 2010 yılıdır. Bu yıl içerisinde meydana gelen Haiti Depremi'nde 222 binden fazla kişi hayatını kaybetti. Yine bu yılda Çin'de meydana gelen iki sel ve bir deprem felaketinde toplamda 7 bini aşkın insan yaşamını yitirdi. Ekonomik anlamda en çok zararın yaşandığı yıl ise 444.95 milyar dolar ile 2011 yılıdır. 2011 yılında Japonya'da meydana gelen deprem ve sonrasında yaşanan tsunami felaketi 39.06 milyar dolar, aynı şekilde Yeni Zelanda'da meydana gelen deprem ve

sonrasında yaşanan tsunami felaketi 19.57 milyar dolar, Tayland'da yaşanan sel felaketi ise 16.74 milyar dolar ekonomik zarara neden olmuştur (Re, 2019).

EM-DAT'ın verilerine göre ise 1998-2017 yılları arasında dünyada sadece doğal afetlerden 1.3 milyon insan yaşamını yitirmiştir. Bu süreçte 4.4 milyar kişi doğa kökenli felaketlerden çeşitli şekillerde etkilenmiştir. 20 yılı kapsayan bu dönemde doğal afetlerin neden olduğu ekonomik kayıp ise 2 bin 908 milyar dolar olarak açıklanmıştır (EM-DAT ve UNISDR, 2017).

Afet Yönetimi

Afet yönetimi, afete neden olabilecek olayları tespit edip yönetmeyi veya verebilecekleri zararı en aza düşürmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda toplumun bütün kamu kurum ve kuruluşuyla ortak hareket etmeyi amaçlayan, afetlere hazırlık, müdahale ve yeniden inşa süreçlerinde, etkili ve verimli bir koordinasyon çerçevesinde yönetmeyi kapsayan bir süreçtir (Şahin, 2017). Bu çerçevede Maya ve Çalışkan (2016) etkili afet yönetimini, her türlü afeti önlemek, zararlarını yok etmek veya en aza düşürmek için afetten önceki ve sonraki faaliyetleri planlamak, yönlendirmek, desteklemek ve bu faaliyetleri toplumun tüm kurum, kuruluş ve kaynakları ile ortak bir amaç doğrultusunda birlikte hareket ederek uygulamak, olarak tanımlamaktadır. Etkili bir afet yönetim sistemi sürdürülebilir bir toplumun gelişim sürecinde hayati önem taşımaktadır. 21. yüzyılın ilk çeyreğinde böyle bir sisteme duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır (Al-azawi, 2014).

Modern afet yönetiminin iki temel bileşeni mevcuttur. Bunlar “risk yönetimi” ile “kriz yönetimi” olarak adlandırılmaktadır. Risk yönetimi bileşeni, afet öncesinde yapılan hazırlık, tahmin ve erken ikaz ile zarar azaltma çalışmalarını kapsamaktadır. Kriz yönetimi bileşeni ise afet sonrasında yapılan erken müdahale, iyileştirme ve tekrardan inşa

çalışmalarından oluşmaktadır (Kadıoğlu, 2008). 2009 yılında AFAD'ın kuruluşu ile Türkiye'de kriz yönetimi odaklı bir afet yönetim sisteminden, risk yönetiminin daha önemsendiği bütüncül bir afet yönetimi sistemine geçilmiştir. AFAD'ın benimsediği bütüncül afet yönetim sistemi Şekil 5'te şematize edilmektedir.

Şekil 5. Bütüncül Afet Yönetim Sistemi (Şahin, 2013).

Afet yönetimi evreleri

AFAD'ın benimsediği bütüncül afet yönetim sistemi 4 evreden oluşmaktadır. Bu evreler şu şekilde açıklanabilir:

Zarar azaltma evresi. Afet olma tehlikesi barındıran risklerin tespit edilmesi, bu risklerin önlenmesi veya verebilecekleri zararların asgari düzeye indirilmesi bu evrede yer almaktadır. Genel ve spesifik risk haritalarının üretilmesi ve ilgili mevzuatların hazırlanması ve uygulamaya konulması bu safhada yer alan diğer çalışmalardır. Bilimsel çalışmaların

geliştirilmesi ve desteklenmesi, toplumun bilgilendirilmesi için eğitim faaliyetlerinin yapılması bu evrede yer alan diğer unsurlardır (Kalanlar, 2013).

Hazırlık evresi. Küresel çapta her yıl ortalama 100 bin insanın hayatını kaybettiği gerçeği afetler konusunda hazırlıklı olma gerekliliğini gözler önüne sermektedir (Polat, 2014). Hazırlık evresi, içinde planlamaların da yer aldığı afet öncesi diğer evredir. Bu evre tehlike ve risk planlamalarının yapıldığı, kaynakların tedarik edildiği ve belirlendiği, eğitim planlamalarının yapıldığı ve bu çerçevede toplumun eğitilip bilinçlendirildiği evredir. Ayrıca kurtarma faaliyetlerinde yer alacak personelin yetiştirildiği aşamadır (Öztürk, 2014).

Müdahale evresi. Afet başladıktan hemen sonra başlayan ve göreceli olarak en önemli evredir. Arama-kurtarma faaliyetleri, tıbbi anlamda ilk ve acil yardım müdahaleleri bu evrede yer alır. Geçici barınmanın ve barınakların sağlandığı ve acil gereksinimlerin hızlıca sağlandığı evredir (Şahin, 2017). Etkin müdahale afetten hemen sonraki saatlerde hayat kurtarma ve olası altyapı hasarlarını en aza indirme adına çok kritiktir (Salisbury, 2018).

İyileştirme evresi. Afetin meydana geldiği bölgenin yeniden inşası ve afetten etkilenen insanların normale dönmesi çalışmalarının yer aldığı uzun süreli süreçtir. Afetin vurduğu bölgelerde daha kalıcı barınma olanaklarının sağlanması, sağlık, eğitim, psikososyal destek çalışmaları, ulaşım haberleşme imkanlarının sağlanması ile ilgili faaliyetler bu evrede yer almaktadır.

Esasen tüm evreler eğitilmiş bireylerle işletilebilir ve başarıya ulaşılabilir. Bu nedenle afet eğitimi kavramını burada açmakta fayda vardır.

Afet Eğitimi

Eğitim yoluyla afetler konusunda örgütsel ve sistematik çözümler üretmek mümkündür. Bilinçlendirme eğitimleri, bireye hem teorik hem de pratik yönde afetin öncesinde, sırasında ve sonrasında nasıl davranması gerektiği konusunda bilgi kazandırır. Afet eğitimlerinde eğitimi alan taraf ile eğitimi veren taraf sorumluluklarını bilmeli ve birbirlerinin beklentilerini karşılamalıdır (Polat, 2014). Bu bağlamda afet eğitimi, tüm bileşenlerin sorumluluğuyla amacına ulaşabilir.

Afet öncesi yapılan hazırlık eğitimleri, afetleri önleme ve hayat kurtarmanın vazgeçilmez temelini oluşturur. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]) ve UNISDR 2006'dan beri, afet risklerinin azaltılması için afet eğitimlerinin okullarda ilgili bölümlerin müfredatlarına dâhil edilmesini desteklemektedir (Chung ve Yen, 2016). Afet farkındalığı oluşturmak ve afet risklerini azaltmak için eğitim faaliyetlerini teşvik etmek amacıyla Birleşmiş Milletler (BM) 1989'da bu yana 13 Ekim gününü "Uluslararası Afet Risklerinin Azaltılması Günü" olarak kabul etmiştir. Türkiye'de AFAD tarafından yapılan çeşitli etkinliklerle bu güne destek verilmektedir. Ancak belirli gün ve haftalar takviminde Uluslararası Afet Risklerinin Azaltılması Günü yer almamaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler, önemli bir halk sağlığı stratejisi olarak öngörülemeyen afetlerle baş edebilmek için, potansiyel tehditler ve tehlikeler konusunda tam farkındalık oluşturmuş eğitilmiş bireylere sıklıkla ihtiyaç duymaktadır. Çünkü tüm toplumu afetlerle mücadele etme konusunda temel bilgiyle donatmak, afetlerin zararlarını hafifletmenin en etkili yoludur (Li, Wang ve Xie, 2019). Öcal ve ark. (2016), bir toplumda afetin verebileceği yıkımın boyutunun o toplumun hazırlık ve eğitim düzeyiyle orantılı olduğunu, bu sebeple

toplumda afet farkındalığını artırmak için afet eğitimlerinin sistemli ve programlı bir şekilde verilmesinin oldukça önemli olduğunu vurgulamaktadırlar.

Türkiye’de afet eğitimleri çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından verilmektedir. İçişleri Bakanlığı’na bağlı AFAD bunların en önemlilerinden biridir. AFAD bünyesinde yer alan Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi (AFADEM) toplum eğitim, paydaş eğitimi ve hizmet içi eğitimler sunmaktadır. Toplum eğitimlerinde deprem simülasyon merkezi eğitimi, afet bilinci eğitimleri ve yaygın farkındalık eğitimleri yer almaktadır. Paydaş eğitimlerinde arama-kurtarma eğitimi, KBRN (Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik, Nükleer) eğitimi, sivil savunma eğitimi, acil durum ekipleri eğitimi ve yaygın eğitimler bulunmaktadır. Hizmet içi eğitimlerinde ise kurumsal oryantasyon programları ve teknik kapasite geliştirme eğitimleri yer almaktadır (AFADEM, 2019).

Kızılay, ulusal afet yönetimi çatısı altında eğitimler sunmaktadır. Bu eğitimler; afete hazırlık ve müdahale eğitimi, acil durum planlama ve ihtiyaç tespit eğitimi, seyyar mutfak ve mobil fırın eğitimi, afet malzemelerini tanıma ve çadır kurma eğitimi, lojistik uzmanı eğitimi, oryantasyon eğitimidir (Kızılay, 2019).

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü (BÜ KRDAE) bünyesinde yer alan Afete Hazırlık Eğitim Birimi (AHEB) afet eğitim çalışmalarını yürütmektedir. AHEB haftanın belirli günlerinde verdiği temel afet bilinci eğitimleri ile çocukları, gençleri ve eğitime katılan diğer tüm bireyleri afet öncesi, sırası ve sonrasında nasıl davranacakları konusunda bilgilendirip bilinçlendirmeyi amaçlamaktadır. AHEB ayrıca afete hazırlık kapsamında uzman eğitimler yoluyla sertifikalı eğitimler de vermektedir (BÜ KRDAE, 2019).

Afet eğitimi veren bir diğer kuruluş olan Türkiye Deprem Vakfı (TDV), olası bir depremde can ve mal kayıplarını asgari düzeye indirmek, toplumu alınacak önlemler hakkında bilgilendirmek ve toplumun afet bilincini artırmak amacıyla depreme hazırlık eğitimleri vermektedir (TDV, 2019).

Afetler ile ilgili yanlış kavramlar, doğru olmayan inançlar ve tutumlar afetlere hazırlık ve müdahale çalışmalarında yetersizliğe sebep olmaktadır. Bilgisizlik ve kaderci tutumun yanında nitelik bakımından zayıf geçen eğitim süreçleri de afetlerin yanlış tanımlanmasının sebeplerindendir (Baytiyeh ve Naja, 2014). Bu nedenle afet eğitimlerinin doğru ve bilimsel bir çerçevede verilmesi oldukça önem arz etmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı müfredatında afetler ve afet eğitimi. Şimdi bu tezin konusu gereği, MEB bünyesinde afet eğitiminin ne durumda olduğuna değinilecektir.

Türkiye’de okullarda afetlerle ilgili eğitimler ilk defa 1992 senesinde ortaöğretim öğrencilerine MEB tarafından örgün ortamlarda ve müfredat içine alınarak verilmeye başlanmıştır. “Çevre ve İnsan” adlı dersin içerisinde, “Afetler” başlığıyla bir ünite olarak yer almıştır. Seçmeli ders olarak sunulan derste afetler, doğal kaynaklı ve insan kaynaklı olmak üzere iki başlık altında işlenmiştir (Maya ve Sarı, 2018). Türkiye’de ulusal çapta büyük travmalar yaratan 1999 Gölcük ve Düzce Depremlerinin ardından, MEB ile birlikte birçok üniversite, STK ve kurum/kuruluş tarafından afetlerin etkilerini azaltmak ve toplumda afet farkındalığı geliştirmek adına çeşitli eğitimler verilmeye başlanmıştır. Ancak söz konusu eğitimler sürdürülebilir olamamış ve düzenli bir eğitim programına dahil edilememiştir (Varol ve Buluş Kırıkkaya, 2017). MEB, 2010 yılında ise Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (Japan International Cooperation Agency [JICA]) ile imzalanan bir protokol çerçevesinde “Okul Tabanlı Afet Eğitim Projesi” başlatmıştır. Bu projenin amacı; afet öncesinde verilecek

eğitimler ile bilinç ve direnç kazanmış olan, edindiği bilgi ve becerilerini afet esnasında ve sonrasında doğru ve etkili bir şekilde kullanabilen nesiller yetiştirmektir (Ergünay ve Özmen, 2012). Afet eğitimlerinin MEB tarafından okullarda planlı ve programlı olarak verilmesi afet eğitimlerinin etkililiği ve sürekliliği açısından önemli bulunulduğunu göstermektedir.

Okullar, afet eğitiminin verilebileceği en uygun yerlerdir denilebilir. MEB ilköğretim ve ortaokul kademesindeki öğrencilere Fen Bilimleri, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde afetler konusu çeşitli kapsamlarda işlenmektedir. Bu tezin konusu gereği 2018 yılında güncellenen yeni müfredat ve bu müfredat doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarında afetler konusunun hangi kapsamlarla ele alındığına ihtiyaç duyulmuştur.

Hayat Bilgisi. Temel eğitimin ilk basamağı olan 1. sınıf Hayat Bilgisi dersinde ‘Güvenli Hayat’ ünitesi altında acil numaraların ne olduğu ve hangi durumlarda kullanılması gerektiği anlatılmaktadır. ‘Yardıma İhtiyacım Var’ başlığı altında toplam 3 sayfadan oluşan anlatım 8 adet görsel ile desteklenmiştir. Bu konuda öğretilmeye çalışılan acil numaralar ise; 112 Ambulans Servisi, 110 İtfaiye Servisi, 177 Orman Yangını İhbar Servisi, 155 Polis İmdat ve 156 Jandarma İmdat Servisidir (Demir, 2018). 2. sınıfın ‘Doğada Hayat’ ünitesi altında ise ‘Doğal Afetler’ başlığıyla yer almaktadır. Doğal afetin tanımı yapılmakta ve doğal afet çeşitleri sıralanmaktadır. Doğal afetlerin nasıl meydana geldiği açıklanmakta ve doğal afetlere karşı alınabilecek önlemlere değinilmektedir. Ayrıca AFAD ve Kızılay’ın afet sonrası yardımlarından bahsedilmektedir. Toplam 8 sayfadan oluşan anlatım çoğunlukla doğal afetlerin resimlerinden oluşan 23 adet görsel ile zenginleştirilmiştir (Kuşkaya, 2018). 3. sınıf ‘Güvenli Hayat’ ünitesinin altında acil durumlarda nasıl hareket edilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Okulda, dışarda veya ev ortamında başımıza gelen düşme, yaralanma, yangın çıkma vb. kaza durumlarında ne yapılması gerektiği görsellerle desteklenerek anlatılmaktadır.

Terör, savaş, deprem, sel sırasında yapılması gerekenler anlatılmaktadır. Doğal afetler sırasında karşılaşılabilecek tehlikeli durumlardan bahsedilmektedir. 'Afet ve Acil Durum' çantasının hazırlanmasına vurgu yapılmaktadır. Anlatım toplam 11 sayfadan ve 19 görselden oluşmaktadır (Özcan, 2018).

Fen Bilimleri. 5. sınıf 'İnsan ve Çevre/ Canlılar ve Yaşam' ünitesinin altında 'Yıkıcı Doğa Olayları' başlığıyla ele alınmaktadır. Yıkıcı doğa olayları sel, heyelan, deprem, kasırgalar ve volkanik patlamalar olarak sıralanmaktadır. Bu olayların nasıl oluştuğu görsellerle desteklenerek anlatılmakta ve bunlardan korunma yollarının neler olduğu açıklanmaktadır. 5 sayfadan oluşan anlatım 8 görsel ile desteklenmektedir (Özkan ve Mısırlıoğlu, 2018). 8. sınıf 'Mevsimler ve İklim' ünitesi içinde ise küresel iklim değişikliğine ve neden olduğu kuraklık, çölleşme, erozyon, sel, taşkın gibi doğa olaylarına değinilmektedir. Afete neden olan bu tür olayların insan ve hayvan sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğu belirtilmektedir. Anlatım sadece 1 paragraftan ve 1 görselden oluşmaktadır. Altıncı ünite de ise küresel ısınma ve etkilerinden bahsedilmektedir. 2 sayfadan oluşan bu anlatımda afetler ile ilgili olarak küresel ısınma ve iklim değişiklikleri sonucu meydana gelen asit yağmurları, sel ve taşkına kısaca değinilmektedir (Aytac, Türker, Bozkaya, ve Üçüncü, 2018).

Sosyal Bilgiler. 4. sınıfın 'İnsanlar, Yerler ve Çevreler' ünitesinde 'Doğal Afetlere Hazır Olalım' başlığı altında konu alınmaktadır. Afetin tanımı yapılmakta ve doğal afetlere örnekler verilmektedir. Türkiye'de yaşanan doğal afetlerden hangisinin en çok nerede görüldüğü örnekler ile açıklanmaktadır. Afetlerin oluş nedenlerine ve verdikleri zararlara değinilmektedir. Afet öncesi yapılması gereken hazırlıklara özellikle vurgu yapılmaktadır. Bu kapsamda 'Acil Durum Planı'nın hazırlanması ve 'Deprem Çantası' edinmenin öneminden bahsedilmektedir. Deprem çantasında nelerin olması gerektiği, deprem öncesi, sırası ve

sonrasında nasıl hareket edilmesi gerektiği anlatılmaktadır. 9 sayfa ve 22 adet görselden oluşan anlatımda deprem üzerinde daha çok durulmaktadır (Tüysüz, 2018). 5. sınıf 'İnsanlar, Yerler ve Çevreler' ünitesi içerisinde 'Afetler ve Çevre Sorunları' ile 'Doğal Afetlerin Yaşamımıza Etkisi' başlıkları altında ele alınmaktadır. Doğal afetlerin tanımı yapıp özellikleri listelenmektedir. Doğal afetlere örnekler verilmekte ve geçmiş yıllarda Türkiye'de yaşanmış bazı doğal afetlerin sebep olduğu zararlar açıklanmaktadır. Ayrıca Türkiye'de yaşanmış bazı doğal afetler ile ilgili gazete haberlerinden derlenen örnekler verilmektedir. Konular toplam 10 sayfadan oluşmakta ve 16 görsel ile desteklenmektedir (Şahin, 2018). 7. sınıf seviyesinde 'Küresel Bağlantılar' ünitesinde 'Küresel Sorunlara Çözüm Üretiyorum' konusu altında ele alınmaktadır. Dünyayı tehdit eden sorunların neler olduğu ve bunların insan yaşamına etkilerine değinilmektedir. Küresel ısınma ve iklim değişikliğinin neden olduğu meteorolojik afetler ve depremin yanında terörizm, göç, açlık gibi afetler de açıklanmaktadır. 4 sayfadan oluşan konu 18 görsel ile desteklenmektedir (Gültekin, Akpınar, Nohutcu, Özerdoğan, ve Aygün, 2018).

Görüldüğü gibi afet konusu, MEB kapsamında okullarda yer alan derslerden en çok Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer almaktadır. Bu sebeple bu tezin çıkış noktası olan bu duruma bağlı olarak Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin gelişme sürecinde bu durumla ilgili programın irdelenmesi gerekmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü lisans programında afetler konusu. Sosyal bilgiler öğretmenliği üniversitelerin eğitim fakülteleri bünyesinde öğretmen yetiştiren bir lisans programıdır. Sosyal bilgiler eğitimi lisans programının esas amacı, bölümden mezun olacak bireyleri bir Sosyal Bilgiler Öğretmeninde bulunması gereken bilgi, beceri ve davranış ile donatmaktır (www.comu.edu.tr).

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) 2018 Ağustos verilerine göre Türkiye’de ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)’de toplam 63 üniversitede sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü bulunmaktadır (YÖK, 2018). En son 2018 yılında yenilenen ve 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibari ile uygulanmaya konulan yeni sosyal bilgiler öğretmenliği programında alınan dersler meslek eğitimi, genel kültür ve alan eğitimi olarak üç genel bölümden oluşmaktadır. Yenilenen programda afetler ile ilgili biri zorunlu biri seçmeli olmak üzere iki adet ders konulmuştur. İlk ders olan ‘Afet ve Afetler Yönetimi’ dersinin içeriği şöyledir:

Afet ve risk kavramları; afet, risk ve zararlarının azaltılması; afet eğitimleri ve önemi; afetlere hazırlık, afetlere müdahale, afet iyileştirmesi; doğal ve beşeri afetler; afetlerin sürdürülebilir kalkınmadaki etkileri; iklim değişikliği ve meteorolojik afetler; Türkiye’de ve dünyada afet zararlarını azaltma çalışmaları; deprem yönetmeliği, afet yönetiminde etkinlik; afet yönetimi döngüsü, afet terminolojisi; afet yönetiminde koordinasyon, acil ve afet koordinasyon merkezleri; afet yönetiminde etik değerler, proje sunumları. (YÖK, 2018a, s.12)

Bu ders, VII. Yarıyılında alan eğitimi dersleri kapsamındadır ve zorunludur. Dersin haftalık süresi 2 saattir. Afetler konusunun işlendiği ikinci ders olan ‘Günümüz Dünya Sorunları’ dersin içeriği ise YÖK’e göre şöyledir:

Dünyanın karşı karşıya kaldığı politik, ekonomik, ekolojik ve sosyal sorunlar; açlık, fakirlik, insan hakları, nüfus, ırkçılık, terör, toprak kayması, erozyon, deprem, sel, kuraklık, çığ düşmesi, trafik, gürültü kirliliği, hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, kentleşme, ilaç bağımlılığı vb. sorunların incelenmesi; enerji sorunu ve çözüm önerileri; alternatif görüşler, çevre eğitimi, sosyal bilgiler dersinin bu konudaki yeri ve önemi; sürdürülebilir toplum tartışmaları ve eğitim. (YÖK, 2018a, s.24)

Bu ders, alan eğitimi seçmeli ders grubunda yer almaktadır. Bu ders kapsamında bazı doğal afetler ve insan kaynaklı afetler ayrı başlıklar altında incelenmektedir. Ders içeriğinde ayrıca tüm dünyayı etkileyen çevresel sorunların da yer aldığı görülmektedir.

MEB bünyesinde afetler konusunun işlendiği derslerden birisi de Sosyal Bilgiler dersi. Bu bağlamda yenilenen programda afetler ile ilgili derslerin eklenmesi, gelecekteki öğretmen adayları olan Sosyal Bilgiler Eğitimi öğrencilerinin hem kendilerini hem de gelecek nesilleri afetler konusunda temel bilgi ve beceri ile donatabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Bölüm III

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, sosyal bilgiler eğitiminde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının afetlerle ilgili tutumları irdelenmiştir. Bu amaçla eğitim alanındaki araştırmalarda sıklıkla uygulanan betimsel araştırma modellerinden tarama modeline başvurulmuştur. Tarama modeli, geniş kitlelerin tutum, bilgi, davranış, beceri gibi özelliklerinin tespit edilmeye çalışıldığı bir araştırma modelidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Burada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının afetler konusunda tutumları, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlarıyla ve bireysel özellikleri ile ayrıntılandırılarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Çalışma evreni, Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında öğrenim görmekte olan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarıdır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi lisans programında aktif kaydı bulunan öğrenciler oluşturmaktadır. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi verilerine göre Sosyal Bilgiler Eğitimi 1, 2, 3 ve 4. sınıfta öğrenim görmekte olan 218 kayıtlı öğrenci bulunmaktadır. Araştırmada evren-örneklem yoluna gidilip programa kayıtlı öğrencilerin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan 218 kişiden 36 kişiye çeşitli nedenlerden dolayı ulaşılamamış 14 kişi ise katılmayı reddetmiştir. Geriye kalan 168 kişiye anket formu araştırmacı tarafından ulaştırılmış ve izin dâhilinde gerekli açıklama yapılarak anketler uygulanmıştır. Geri dönüş alınan 168 anket formundan 4 tanesinde önemli derecede eksik bilgi olduğundan çalışmaya dâhil

edilmemiştir. Çalışma toplam 164 kişiden elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan kişilerle ilgili bazı demografik bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 2

Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Değişken		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	107	65,2
	Erkek	57	34,8
	Toplam	164	100

Katılımcıların cinsiyete göre frekans ile yüzde dağılımı Tablo 2’de gösterilmektedir. Çalışmaya katılanların 107’si (%65,2) kadın, 57’si (%34,8) ise erkektir. Kadınların sayısı, erkeklerin sayısının iki katına yakındır. Bu oran, öğretmenlik kadın mesleğidir, kalıp yargısını destekler bir orandır denilebilir.

Tablo 3

Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Değişken		Frekans	Yüzde
Yaş	18-19	31	18,9
	20-21	74	45,1
	22-23	48	29,3
	24 ve üzeri	11	6,7
	Toplam	164	100

Katılımcıların yaş değişkenine göre frekans ile yüzde dağılımı Tablo 3’te gösterilmektedir. Verilere göre 74 (%45,1) kişi ile 20-21 yaş grubu sayıca en çok olandır. İkinci en çok olan 48 (%29,3) kişi ile 22-23 yaş grubudur. Sayıca en az olan 24 ve üzeri yaş

grubunda ise 11 (%6,7) kişi bulunmaktadır. Lise sonrası yükseköğretimin 19-22 yaş aralığında olduğu dikkate alındığında katılımcıların yaş ortalamasının ortalamanın üzerinde olduğu söylenebilir.

Tablo 4

Katılımcıların Sınıf Değişkenine Göre Dağılımı

Değişken		Frekans	Yüzde
Sınıf	1. Sınıf	43	26,2
	2. Sınıf	40	24,4
	3. Sınıf	43	26,2
	4. Sınıf	38	23,2
	Toplam	164	100

Katılımcıların sınıf değişkenine göre frekans ile yüzde dağılımı Tablo 4'te gösterilmektedir. Verilere göre 1 ve 3. sınıflarda 43'er (%26,2'şer) kişi, 2. sınıfta 40 (%24,4) kişi, 4. sınıfta ise 38 (%23,2) kişi eğitim görmektedir.

Tablo 5

Katılımcıların Sınıf ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Çapraz Dağılımları

Değişken		Sınıf				
		1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	Toplam
Cinsiyet	Kadın	37 (%86)	25 (%62,5)	26 (%60,5)	19 (%50)	107 (%62,2)
	Erkek	6 (%14)	15 (%37,5)	17 (%39,5)	19 (%50)	57 (%34,8)
	Toplam	43 (%100)	40 (%100)	43 (%100)	38 (%100)	164(%100)

Birinci sınıfta okumakta olan kadın sayısının erkek sayısından oldukça çok olması dikkat çekmektedir. Buna göre 1. sınıfta okuyanların 37'si (%86) kadın 7'si ise erkektir. 4. sınıfta okumakta olan katılımcılar cinsiyet değişkenine göre sayıca eşit dağılmaktadır ve 19'ar (%50) kişidir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada, “Genel Bilgiler”, Afetlere İlişkin Bireysel Özellikler” ve “Afet Tutum Ölçeği” olmak üzere üç veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu veri araçları tek formda üç ayrı bölüm olarak birleştirilmiştir.

“Genel Bilgiler” bölümünde katılımcının cinsiyetini, yaşını ve sınıfını tespit etmeye yönelik 3 soru bulunmaktadır. “Afetlere İlişkin Bireysel Özellikler” ve “Afet Tutum Ölçeği” bölümleri Türkan ve Kılıç (2017)’tan alınmıştır.

“Afetlere İlişkin Bireysel Özellikler” bölümünde katılımcının; afete maruz kalma, ailesinden birinin afete maruz kalması, herhangi bir afette bir yakınını kaybetme, herhangi bir afette maddi kaybının olması (ev, araba, işyeri vb.), afet ile ilgili eğitim alma ve ilk yardım eğitimini alma durumunu tespit etmek amacıyla “Evet” ve “Hayır” seçeneklerinin yer aldığı 6 soru bulunmaktadır. Ayrıca bir sivil toplum kuruluşuna herhangi bir faaliyette katılma sıklığını tespit etmek amacıyla “Hiç”, “Nadiren”, “Ara Sıra”, “Genellikle”, “Her Zaman” seçeneklerinin yer aldığı Likert tipi 1 soru yer almaktadır. Bu bölümde toplamda 7 soru vardır.

“Afet Tutum Ölçeği” bölümünde katılımcının afete yönelik bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tutumları ölçmeye yönelik 5’li Likert tipi 23 madde bulunmaktadır. Bunlardan 1-7 arasındaki maddeler bilişsel tutumu, 8-16 arasındaki maddeler duyuşsal tutumu, 17-23 arasındaki maddeler ise davranışsal tutumu ölçmektedir. Maddelere katılım düzeyine göre “Hiç=1”, “Az=2”, “Orta=3”, “Çok=4”, “Tam=5” olarak puanlandırılmaktadır.

Çalışmada kullanılan afet tutum ölçeğinin yapı geçerliliğine yönelik açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bartlett's testi Chi-Square değeri 1796,568 p değeri 0,00 ($p < 0,05$) ile ölçek faktör analizi yapmak için uygun olarak kabul edilmiştir. Hesaplanan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri ise 0.820 ($> 0,6$) olduğundan örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu görülmektedir. Türkan ve Kılıç (2017) ölçeğe yönelik faktör analizinde özdeğeri 1'den büyük olan ve toplamda varyansın %54,958'ini oluşturan üç faktör bulunmuştur. Bu çalışmada ise belirlenen üç faktöre yönelik analizde toplam varyansın değeri %51,266'dır. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach's Alfa katsayısı bulma analizine başvurulmuştur. Ölçeğin orijinalinde genel Cronbach's Alfa değeri 0,829'dur. Bu çalışmada ölçeğin tüm maddeleri için Cronbach's Alfa değeri 0,807 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarına yönelik analizde ise bilişsel boyut için Cronbach's Alfa 0.860, duyuşsal boyut için Cronbach's Alfa 0.834, davranışsal boyut için Cronbach's Alfa değeri 0.819 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Çalışmada veriler anket yöntemiyle elde edilmiştir. Anketlerin uygulanabilmesi için gereken izinler alınmış olup ilgili belgeler ekler kısmında verilmiştir. Katılımcılara gereken açıklamalar yapıldıktan sonra anketler araştırmacı tarafından bizzat sınıflara uygulanmıştır. Anketler 11 Mart ve 29 Mart tarihleri arasında farklı günlerde uygulanmıştır. Her şubeye en az iki defa gidilerek tüm çalışma grubu üyelerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen verilerin analizinde istatistik programından faydalanmıştır. Veriler programa aktarıldıktan sonra gerekli kontroller ve düzenlemeler yapıp analize hazır hale getirilmiştir. Verilerin normallik dağılıma uygunluğu Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılarak kontrol edilmiştir. Verilerin Skewness ve Kurtosis değerleri -2 ile +2 arasında olduğundan normal dağılımına uygunluğu kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2010). Afet

tutum ölçeğine ve alt boyutlarına ilişkin Skewness, Kurtosis, standart sapma ve aritmetik ortalama değerleri Tablo 6’da verilmektedir.

Tablo 6

Afet Tutum Ölçeği ve Alt Boyutlarına ilişkin Bazı İstatistikler

Ölçek/Alt Boyutlar	Madde Sayısı	$\bar{X}$	S.S	Skewness	Kurtosis
Bilişsel Boyut	7	2,87	,73	,706	,724
Duyuşsal Boyut	9	3,63	,73	-,273	-,362
Davranışsal Boyut	7	2,13	,68	,801	,044
Genel Ölçek	23	2,94	,45	,456	,231

Çalışmada kullanılan veriler normal dağılım gösterdiğinden parametrik testlerden yararlanılmıştır. Bu bağlamda ikili parametreye sahip değişkenlerin analizinde “Bağımsız Örneklem t Testi”, üç ve daha fazla parametreye sahip değişkenlerin analizinde ise “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerini ve bazı bireysel özelliklerini ortaya koymak için frekans ve yüzde dağılımından, Tablo 5’teki sınıf ve cinsiyet değişkenlerinin çapraz dağılımında “Crosstabs” yönteminden faydalanmıştır. Afet tutum ölçeğinin maddelerine ilişkin betimlemelerde aritmetik ortalama ($\bar{X}$) ve standart sapma (S.S) değerleri kullanılmış $\bar{X}$ =3,00 orta düzey olarak kabul edilmiştir. İstatistiksel anlamlılık düzeyi p=,05 olarak kabul edilmiştir.

Bölüm IV

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde istatistiksel analizler sonucunda bulunan bulgular ve bulgulara yönelik yorumlar yer almaktadır. Bulgular alt problemlere göre sıralanmaktadır.

Tablo 7

Katılımcıların Bir Afete Maruz Kalma Durumu

		Frekans	Yüzde
Afete maruz kalma durumu	Evet	95	57,9
	Hayır	69	42,1
	Toplam	164	100,0

Tablo 7’de katılımcıların bir afete maruz kalma durumları gösterilmektedir. Katılımcıların 95’i (%57,9) daha önce bir afete maruz kaldığını belirtirken, 69’u (%42,1) ise daha önce bir afet yaşamadığını belirtmektedir. Buna göre katılımcıların çoğunluk kısmının daha önce bir afet yaşadığı görülmektedir.

Tablo 8

Katılımcıların Ailesinden Birinin Bir Afete Maruz Kalma Durumu

		Frekans	Yüzde
Ailesinden birinin afete maruz kalma durumu	Evet	102	62,2
	Hayır	62	37,8
	Total	164	100,0

Tablo 8’de katılımcıların ailesinden birinin bir afete maruz kalma durumu gösterilmektedir. Tabloya göre katılımcılardan 102’si (%62,2) ailesinden en az birinin daha

önce bir afete maruz kaldığını bildirirken 62'si (%37,8) ise ailesinden herhangi birinin daha önce bir afete maruz kalmadığını bildirmektedir.

Tablo 9

Katılımcıların Herhangi Bir Afette Bir Yakınını Kaybetme Durumu

		Frekans	Yüzde
Herhangi bir afette bir yakınını kaybetme durumu	Evet	6	3,7
	Hayır	158	96,3
	Toplam	164	100,0

Tablo 9'da katılımcıların herhangi bir afette bir yakınını kaybetme durumu gösterilmektedir. Katılımcılardan 6'sı (%3,7) herhangi bir afette bir yakınını kaybettiğini belirtmiştir. Geri kalan 158'i (%96,3) afetlerde herhangi bir yakınını kaybetmemiştir. Buna göre katılımcıların çok az bir kısmının daha önce bir afette bir yakınını kaybetme durumu vardır.

Tablo 10

Katılımcıların Herhangi Bir Afette Maddi Kayıplarının Durumu

		Frekans	Yüzde
Herhangi bir afette maddi kayıp yaşama durumu	Evet	23	14,0
	Hayır	141	86,0
	Toplam	164	100,0

Tablo 10’da katılımcıların bir afette maddi kayıp yaşama durumları gösterilmektedir. Tabloya göre katılımcılardan 23’ü (%14) bir afette maddi kayıp yaşadığını belirtirken 141’i (%86) afetlerde herhangi bir afette maddi kayıp yaşamadığını belirtmektedir.

Tablo 11

Katılımcıların Afet ve İlgili Konularda Herhangi Bir Eğitim Alma Durumu

		Frekans	Yüzde
Afet ve ilgili konularda herhangi bir eğitim alma durumu	Evet	96	58,5
	Hayır	68	41,5
	Toplam	164	100,0

Tablo 11’de katılımcıların daha önce afet ve ilgili konularda eğitim alma durumları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan 96’sı (%58,5) afet ve ilgili konularda eğitim aldığını söylemektedir. Katılımcılardan 68’i (%42,5) ise daha önce afet ve ilgili konularda herhangi bir eğitim almadığını söylemektedir. Afetlerin sık yaşandığı bir yer olan Türkiye’de ve I. derece deprem bölgesi içerisinde bulunan Çanakkale gibi bir yerde afet ve ilgili konularda daha önce eğitim almayanların %41,5’lik bir oranda olması endişe vericidir.

Tablo 12

Katılımcıların İlk Yardım Eğitimi Alma Durumu

		Frekans	Yüzde
İlk yardım eğitimi alma durumu	Evet	87	53,0
	Hayır	77	47,0
	Toplam	164	100,0

Tablo 12’de katılımcıların ilk yardım eğitimi alma durumları gösterilmektedir. Katılımcılardan 87’si (%53) ilk yardım eğitimi aldığını belirtirken 77’si (%47) ilk yardım eğitimini almadığını belirtmektedir. Bu durumda ilk yardım eğitimini alan ile almayan kişi sayısı birbirine yakındır.

Tablo 13

Katılımcıların Bir Sivil Toplum Kuruluşunda Herhangi Bir Faaliyette Bulunma Durumu

		Frekans	Yüzde
Bir Sivil Toplum Kuruluşunda herhangi bir faaliyette bulunma sıklığı	Hiç	77	47,0
	Nadiren	36	22,0
	Ara Sıra	38	23,2
	Genellikle	8	4,9
	Her Zaman	5	3,0
	Toplam	164	100,0

Tablo 13’te katılımcıların bir sivil toplum kuruluşunda faaliyette bulunma sıklığı gösterilmektedir. Bir sivil toplum kuruluşundan hiç faaliyette bulunmayan 77 (%47) kişi, nadiren faaliyette bulunan 36 (%22) kişi, ara sıra faaliyette bulunan 38 (%23,2) kişi, genellikle faaliyette bulunan 8 (%4,9) kişi, her zaman faaliyette bulunan 5 (%3) kişidir. Buna

göre katılımcıların neredeyse yarısının bir sivil toplum kuruluşunda hiç faaliyet yapmadığı görülmektedir. Genellikle ve her zaman faaliyette bulunan kişi sayısı oldukça azdır.

Katılımcıların afetlere yönelik bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutta tutumlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 14, Tablo 15 ve Tablo 16’da yer almaktadır.

Tablo 14

Katılımcıların Bilişsel Boyutta Afete Yönelik Tutumlarına Ait Betimsel İstatistikler

Maddeler	N	$\bar{X}$	S.S
1. Afetlerle ilgili temel bilgiye sahibim	164	3,11	,81
2. Afetlere yönelik risk faktörlerinin nasıl azaltılacağını ve/veya ortadan kaldırılacağını biliyorum	164	3,06	,85
3. Aile afet planı ile ilgili yeterli bilgim var	164	2,69	,94
4. Yaşadığım evin/yurdun afetlere karşı güvenliği hakkında yeteri kadar bilgim var	164	2,53	1,06
5. Yaşadığım evde/yurtta yapısal olmayan risk faktörlerinin neler olduğu bilgisine sahibim	164	2,70	1,17
6. Yaşadığım evde/yurtta yapısal olmayan risk faktörlerini azaltmak için ne yapmam gerektiği bilgisine sahibim	164	2,65	1,05
7. Afet sırasında kalabalık mekânlarda (alışveriş merkezleri, okul, toplu taşıma araçları, sosyal etkinlik alanları vb.) nasıl hareket etmem gerektiğini biliyorum	164	3,35	1,00

Tablo 14’te katılımcıların bilişsel boyutta afete yönelik tutumlarına ait betimsel istatistikler yer almaktadır. Maddelere bakıldığında “Afet sırasında kalabalık mekânlarda (alışveriş merkezleri, okul, toplu taşıma araçları, sosyal etkinlik alanları vb.) nasıl hareket etmem gerektiğini biliyorum” ($\bar{X}=3,35$ S.S=1,00) maddesine katılım düzeyinin diğer maddelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. “Afetlerle ilgili temel bilgiye sahibim” ($\bar{X}=3,11$ S.S=,81) ve “Afetlere yönelik risk faktörlerinin nasıl azaltılacağını ve/veya ortadan kaldırılacağını biliyorum” ($\bar{X}=3,06$ S.S=,85) maddeleri sırasıyla ortalaması diğerlerine göre yüksek olan maddeler olup bu maddelere katılım düzeyi orta düzeyin üzerindedir. “Yaşadığım

evin/yurdun afete karşı güvenliği konusunda yeteri kadar bilgim var” ($\bar{X}=2,53$ S.S=1,06) maddesi ortalaması en düşük madde olarak yer almaktadır. “Yaşadığım evde/yurtta yapısal olmayan risk faktörlerini azaltmak için ne yapmam gerektiği bilgisine sahibim” ($\bar{X}=2,65$ S.S=1,05) ve “Aile afet planı ile ilgili yeterli bilgim var” ($\bar{X}=2,69$ S.S=,94) maddeleri ortalaması diğer maddeler göre daha düşük olup orta düzeyin altındadır. Bilişsel boyutu temsil eden 7 maddenin genel ortalaması ($\bar{X}=2,87$ S.S=,73) orta düzeyin altındadır.

Tablo 15

Katılımcıların Duyuşsal Boyutta Afete Yönelik Tutumlarına Ait Betimsel İstatistikler

Maddeler	N	$\bar{X}$	S.S
8. Yaşadığım şehrin afetlere maruz kalma olasılığı beni korkutuyor	164	3,60	1,09
9. Yaşadığım ülkenin afetlere maruz kalma olasılığı beni korkutuyor	164	3,71	1,04
10. Muhtemel bir afet öncesine yönelik gereken önlemlerin alınmaması beni tedirgin ediyor	164	3,98	1,05
11. Bir afet sırasında, kalabalık mekânlarda (alışveriş merkezleri, okul, toplu taşıma araçları, sosyal etkinlik alanları vb.) olmak beni endişelendirir	164	3,21	1,22
12. Muhtemel bir afet sırasında bana kısa sürede ulaşılacağından kaygılıyım	164	3,31	1,16
13. Olası bir afet sonrasında arama-kurtarma çalışanlarının bana kısa zamanda ulaşamama ihtimalinden kaygı duyuyorum	164	3,58	1,12
14. Muhtemel bir afet sonrası yeteri kadar destek (maddi, psikolojik, barınma) alamama düşüncesinden endişe duyuyorum	164	3,46	1,15
15. Muhtemel bir afet sonrasında çevremle (aile, arkadaş vb.) iletişim problemi yaşamaktan korku duyuyorum	164	3,71	1,20
16. Ülkemizde toplumsal duyarlılığın yalnız afet zamanlarında artması kaygı vericidir	164	4,08	1,05

Tablo 15’te katılımcıların duyuşsal boyutta afete yönelik tutumlarına ait betimsel istatistikler yer almaktadır. Maddelere bakıldığında “Ülkemizde toplumsal duyarlılığın yalnız

afet zamanlarında artması kaygı vericidir” ($\bar{X}=4,08$ S.S=1,05) maddesine katılım düzeyi diğer maddelere göre ortalaması en yüksek madde olarak görülmektedir. “Muhtemel bir afet öncesine yönelik gereken önlemlerin alınmaması beni tedirgin ediyor” ($\bar{X}=3,98$ S.S=1,05) ve “Muhtemel bir afet sonrasında çevremle (aile, arkadaş vb.) iletişim problemi yaşamaktan korku duyuyorum” ($\bar{X}=3,71$ S.S=1,20) maddeleri ortalaması diğer maddelere göre yüksek olan maddelerdir. “Bir afet sırasında, kalabalık mekânlarda (alışveriş merkezleri, okul, toplu taşıma araçları, sosyal etkinlik alanları vb.) olmak beni endişelendirir” ($\bar{X}=3,21$ S.S=1,22) maddesi duyuşsal boyutta ortalaması en düşük madde olmasına rağmen katılım düzeyi orta düzeyin üzerindedir. “Muhtemel bir afet sırasında bana kısa sürede ulaşılacağından kaygılıyım” ($\bar{X}=3,31$ S.S=1,16) ve “Muhtemel bir afet sonrası yeteri kadar destek (maddi, psikolojik, barınma) alamama düşüncesinden endişe duyuyorum” ($\bar{X}=3,46$ S.S=1,15) maddeleri yine ortalaması diğer maddelere göre daha düşük olan maddeler olarak yer almaktadır. Bu boyutunu ölçen maddelerin tümünün ortalaması orta düzeyin üzerinde olması dikkat çekmektedir. Duyuşsal boyutu temsil eden bu 9 maddenin genel ortalaması ise 3,63 (SS=,73) olup orta düzeyin üzerindedir.

Tablo 16

Katılımcıların Davranışsal Boyutta Afete Yönelik Tutumlarına Ait Betimsel İstatistikler

Maddeler	N	$\bar{X}$	S.S
17. Muhtemel bir afet için hazırlıklı olduğumu düşünüyorum	164	2,35	1,02
18. Kişisel bilgilerimi ve belgelerimi herhangi bir afet olma olasılığına karşı yedekliyorum	164	1,98	1,04
19. Olası bir afet durumuna karşı aile afet planımızı hazır ettik	164	1,63	,87
20. Afet ve acil durum çantam var	164	1,45	,87
21. Ailem ile oturduğum evde yangın detektörü, yangın tüpü vb. kişisel önlemler alınmıştır	164	1,70	,97
22. Afet esnasında kendimi korumak için gereken bilgi ve eğitimim var	164	2,82	1,00
23. Acil bir durumda gerekli olan iletişimi doğru bir şekilde yerine getiririm	164	3,00	1,12

Tablo 16’da katılımcıların davranışsal boyutta afete yönelik tutumlarına ait betimsel istatistikler yer almaktadır. “Acil bir durumda gerekli olan iletişimi doğru bir şekilde yerine getiririm” ($\bar{X}=3,00$ S.S=1,12) maddesinin ortalama katılım düzeyi orta düzeyde olup ortalaması en yüksek olan madde olarak görülmektedir. “Afet esnasında kendimi korumak için gereken bilgi ve eğitimim var” ($\bar{X}=2,82$ S.S=1,00) ve “Muhtemel bir afet için hazırlıklı olduğumu düşünüyorum” ($\bar{X}=2,35$ S.S=1,02) maddelerin ortalaması diğer maddelere göre daha yüksek olmasına rağmen bu maddelere katılım düzeyi orta düzeyin altındadır. “Afet ve acil durum çantam var” ($\bar{X}=1,45$ S.S=,87) ve “Olası bir afet durumuna karşı aile afet planımızı hazır ettik” ($\bar{X}=1,63$ S.S=,87) maddelerinin ortalama katılım düzeyleri sırasıyla en düşük maddelerdir. Davranışsal boyutu temsil eden 7 maddenin genel ortalaması 2,13 (S.S=,68) olup orta düzeyin altındadır.

Tablo 17

Katılımcıların Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi: Bağımsız Örneklem İçin "t" Testi

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S.S	t	p
Bilişsel	Kadın	107	2,81	,71	-1,475	,142
	Erkek	57	2,99	,76		
Duyuşsal	Kadın	107	3,74	,73	2,699	,008
	Erkek	57	3,42	,69		
Davranışsal	Kadın	107	2,08	,65	-1,496	,137
	Erkek	57	2,24	,73		
Genel Ölçek	Kadın	107	2,95	,43	,272	,786
	Erkek	57	2,93	,49		

Tablo 17’de afet tutum ölçeğinin ve alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması ile ilgili bulgulara yer verilmektedir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre bilişsel boyutta kadınlar ($\bar{X} = 2,81$ S.S=,71) ile erkekler ($\bar{X} = 2,99$ S.S=,76) arasında bir fark vardır ($t_{162} = -1,475$ $p = ,142 > ,050$). Ancak bu fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Duyuşsal boyutta kadınlar ($\bar{X} = 3,74$ S.S=,73) ile erkekler ($\bar{X} = 3,42$ S.S=,69) arasında bir fark vardır ve bu fark istatistiksel açıdan anlamlıdır ($t_{162} = 2,699$ $p = ,008 < ,050$). Buna göre kadınların duyuşsal boyuttaki tutum düzeyleri daha yüksektir. Davranışsal boyutta kadınlar ($\bar{X} = 2,08$ S.S=,65) ile erkekler ($\bar{X} = 2,24$ S.S=,73) arasında bir fark olmasına rağmen bu fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($t_{162} = -1,496$ $p = ,137 > ,050$). Afet tutum ölçeğinin

geneli için kadınlar ($\bar{X}=2,95$ S.S=,43) ile erkekler ($\bar{X}=2,93$ S.S=,49) arasında anlamlı bir fark yoktur ($t_{162}=,272$ $p=,272>050$).

Tablo 18

Katılımcuların Bilişsel Tutumlarının Sınıf Değişkenine Göre İncelenmesi: Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA)

	Sınıf	N	$\bar{X}$	S.S	Sd	F	p
	1. Sınıf	43	2,70	,82			
	2. Sınıf	40	2,83	,61			
Bilişsel	3. Sınıf	43	2,98	,77	3/160	1,347	,261
	4. Sınıf	38	2,97	,69			
	Toplam	164	2,87	,73			

Tablo 18’de afet tutum ölçeğinin bilişsel alt boyutunun sınıf değişkenine göre karşılaştırılmasıyla elde edilen veriler yer almaktadır. Uygulanan tek yönlü varyans analizine göre bilişsel boyutta 1. Sınıflar ($\bar{X}=2,70$ S.S=,82), 2. Sınıflar ($\bar{X}=2,83$ S.S=,61), 3. Sınıflar ($\bar{X}=2,98$ S.S=,77) ve 4. Sınıflar ($\bar{X}=2,97$ S.S=,69) arasında bir fark vardır ($F_{160}=1,347$ $p=,261>,050$). Ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 19

Katılımcıların Duyuşsal Tutumlarının Sınıf Değişkenine Göre İncelenmesi: Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA)

	Sınıf	N	$\bar{X}$	S.S	Sd	F	p
	1. Sınıf	43	3,80	,67			
	2. Sınıf	40	3,39	,85			
Duyuşsal	3. Sınıf	43	3,62	,68	3/160	2,259	,084
	4. Sınıf	38	3,69	,70			
	Toplam	164	3,63	,73			

Tablo 19'da afet tutum ölçeğinin duyuşsal alt boyutunun sınıf değişkenine göre karşılaştırılmasıyla elde edilen veriler bulunmaktadır. Uygulanan tek yönlü varyans analizine göre duyuşsal boyutta 1. Sınıflar ($\bar{X}=3,80$ S.S=,67), 2. Sınıflar ($\bar{X}=3,39$ S.S=,85), 3. Sınıflar ($\bar{X}=3,62$ S.S=,68) ve 4. Sınıflar ($\bar{X}=3,69$ S.S=,70) arasında bir fark vardır ($F_{160}=2,259$ $p=,084>,050$). Ancak bu fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir.

Tablo 20

Katılımcıların Davranışsal Tutumlarının Sınıf Değişkenine Göre İncelenmesi: Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA)

	Sınıf	N	$\bar{X}$	S.S	Sd	F	p
	1. Sınıf	43	2,02	,63			
	2. Sınıf	40	2,17	,64			
Davranışsal	3. Sınıf	43	2,03	,69	3/160	1,839	,142
	4. Sınıf	38	2,33	,74			
	Toplam	164	2,13	,68			

Tablo 20’de afet tutum ölçeğinin davranışsal alt boyutunun sınıf değişkenine göre karşılaştırılmasıyla elde edilen veriler bulunmaktadır. Uygulanan tek yönlü varyans analizine göre davranışsal boyutta 1. Sınıflar ($\bar{X} = 2,02$ S.S=,63), 2. Sınıflar ($\bar{X} = 2,17$ S.S=,64), 3. Sınıflar ($\bar{X} = 2,03$ S.S=,69) ve 4. Sınıflar ($\bar{X} = 2,33$ S.S=,74) arasında bir fark vardır ($F_{160} = 1,839$ $p = ,142 > ,050$). Ancak bu fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir.

Tablo 21

Katılımcıların Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumlarının Bir Afete Maruz Kalma Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Bağımsız Örneklemeler İçin "t" Testi

Bir Afete Maruz Kaldınız mı?		N	$\bar{X}$	S.S	t	p
Bilişsel	Evet	95	2,99	,68	2,581	,011
	Hayır	69	2,70	,76		
Duyuşsal	Evet	95	3,67	,78	,774	,440
	Hayır	69	3,57	,67		
Davranışsal	Evet	95	2,21	,68	1,783	,076
	Hayır	69	2,02	,67		

Tablo 21’de katılımcıların bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyuttaki tutumlarının bir afete maruz kalma durum değişkeni ile karşılaştırılmasıyla elde edilen veriler yer almaktadır. Uygulanan bağımsız örneklemeler t testi sonuçlarına göre bilişsel boyutta daha önce bir afete maruz kalanlar ($\bar{X} = 2,99$ S.S=,68) ile kalmayanlar ($\bar{X} = 2,70$ S.S=,76) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmaktadır ($t_{162} = 2,581$ $p = ,011 < 0,05$). Buna göre daha önce bir afet yaşamış olanların bilişsel tutum ortalaması daha yüksektir. Duyuşsal boyutta daha önce bir afete maruz kalanlar ($\bar{X} = 3,67$ S.S=,78) ile kalmayanlar ($\bar{X} = 3,57$ S.S=,67) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur ($t_{162} = ,774$ $p = ,440 > 0,05$). Davranışsal boyutta bir afete maruz kalanlar ($\bar{X} = 2,21$ S.S=,68) ile kalmayanlar ($\bar{X} = 2,02$ S.S=,67) arasında bir fark olmasına rağmen bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($t_{162} = 1,783$ $p = ,076 > 0,05$).

Tablo 22

Katılımcıların Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumlarının Ailesinden Birisinin Afete Maruz Kalma Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Bağımsız Örneklemeler İçin "t" Testi

Ailenizden Biri Afete Maruz Kaldı						
	mi?	N	$\bar{X}$	S.S	t	p
Bilişsel	Evet	102	2,94	,73	1,560	,121
	Hayır	62	2,76	,72		
Duyuşsal	Evet	102	3,66	,74	,841	,402
	Hayır	62	3,56	,72		
Davranışsal	Evet	102	2,18	,68	1,008	,315
	Hayır	62	2,06	,69		

Tablo 22’de katılımcıların bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyuttaki tutumlarının ailesinden birinin afete maruz kalma durum değişkeni ile karşılaştırılmasıyla elde edilen bulgular gösterilmektedir. Uygulanan bağımsız örneklemeler t testi analizine göre bilişsel boyutta daha önce ailesinden biri afete maruz kalmış olanlar ($\bar{X}=2,94$ S.S=,73) ile kalmamış olanlar ($\bar{X}=2,76$ S.S=,72) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t_{162}=1,560$ $p=,121>050$). Duyuşsal boyutta daha önce ailesinden biri afete maruz kalmış olanlar ($\bar{X}=3,66$ S.S=,74) ile kalmamış olanlar ($\bar{X}=3,56$ S.S=,72) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t_{162}=,841$ $p=,402>050$). Davranışsal boyutta daha önce ailesinden biri afete maruz kalmış olanlar ($\bar{X}=2,18$ S.S=,68) ile kalmamış olanlar ($\bar{X}=2,06$ S.S=,69) arasında bir fark vardır ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($t_{162}=1,008$ $p=,315>050$).

Tablo 23

Katılımcıların Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumlarının Herhangi Bir Afette Maddi Kayıp Yaşama Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Bağımsız Örneklemeler İçin "t" Testi

Herhangi Bir Afette Maddi Kaybınız oldu mu? (Ev, İş Yeri, Araba vb.)		N	$\bar{X}$	S.S	t	P
Bilişsel	Evet	23	3,12	1,07	1,261	,219
	Hayır	141	2,83	,65		
Duyuşsal	Evet	23	3,82	,73	1,363	,175
	Hayır	141	3,60	,73		
Davranışsal	Evet	23	2,31	,72	1,297	,196
	Hayır	141	2,11	,67		

Tablo 23'te katılımcıların bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyuttaki tutumlarının herhangi bir afette maddi kayıp yaşama durumu değişkeni ile farklılaşıp farklılaşmadığı gösterilmektedir. Uygulanan bağımsız örneklemeler t testi sonuçlarına göre bilişsel boyutta daha önce herhangi bir afette maddi kayıp yaşayanlar ($\bar{X}=3,12$ S.S=1,07) ile yaşamayanlar ($\bar{X}=2,83$ S.S=,65) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t_{162}=1,261$ $p=,219>050$). Duyuşsal boyutta daha önce herhangi bir afette maddi kayıp yaşayanlar ($\bar{X}=3,82$ S.S=,73) ile yaşamayanlar ($\bar{X}=3,60$ S.S=,73) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur ($t_{162}=1,363$ $p=,175>050$). Davranışsal boyutta daha önce herhangi bir afette maddi kayıp yaşayanlar ($\bar{X}=2,31$ S.S=,72) ile yaşamayanlar ($\bar{X}=2,11$ S.S=,67) arasında bir fark olmasına rağmen bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($t_{162}=1,297$ $p=,196>050$).

Tablo 24

Katılımcıların Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumlarının Afet ve İlgili Konularda Herhangi Bir Eğitim Alma Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Bağımsız Örneklem İçin "t" Testi

Afet ve İlgili Konularda Herhangi Bir Eğitim Aldınız mı?		N	$\bar{X}$	S.S	t	P
Bilişsel	Evet	96	3,02	,77	3,247	,001
	Hayır	68	2,65	,61		
Duyuşsal	Evet	96	3,51	,75	-2,350	,020
	Hayır	68	3,79	,69		
Davranışsal	Evet	96	2,26	,70	2,893	,004
	Hayır	68	1,95	,61		

Tablo 24'te katılımcıların bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyuttaki tutumlarının afet ve ilgili konularda daha önce herhangi bir eğitim alma durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre bilişsel boyutta afet ve ilgili konularda eğitim alanlar ($\bar{X}=3,02$ S.S=,77) ile almayanlar ($\bar{X}=2,65$ S.S=,61) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmaktadır ($t_{162}=3,247$ $p=,001<050$). Buna göre afet ve ilgili konularda daha önce eğitim alanların bilişsel tutum ortalaması daha yüksektir. Duyuşsal boyutta afet ve ilgili konularda daha önce herhangi bir eğitim alanlar ($\bar{X}=3,51$ S.S=,75) ile almayanlar ($\bar{X}=3,79$ S.S=,69) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmaktadır ($t_{162}=-2,350$ $p=,020<050$). Buna göre daha önce afetler ile ilgili eğitim almayanların duyuşsal tutum düzeyi daha yüksektir. Davranışsal boyutta afet ve ilgili konularda daha önce herhangi bir eğitim almış olanlar ($\bar{X}=2,26$ S.S=,70) ile almamış olanlar ($\bar{X}=1,95$ S.S=,61) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır

($t_{162}=2,893$ $p=,004<050$). Buna göre afet ve ilgili konularda daha önce herhangi bir eğitim almış olanların davranışsal tutum düzeyleri daha yüksektir.

Tablo 25

Katılımcıların Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumlarının İlk Yardım Eğitimi Alma Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Bağımsız Örneklem İçin "t" Testi

	İlk Yardım Eğitimi Aldınız mı?	N	$\bar{X}$	S.S	t	P
Bilişsel	Evet	87	3,11	,76	4,897	,000
	Hayır	77	2,59	,58		
Duyuşsal	Evet	87	3,53	,77	-1,801	,074
	Hayır	77	3,74	,68		
Davranışsal	Evet	87	2,30	,74	3,394	,001
	Hayır	77	1,95	,56		

Tablo 25, katılımcıların bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyuttaki tutumlarının ilk yardım eğitimi alma durum değişkenine göre karşılaştırılmasını göstermektedir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre bilişsel boyutta ilk yardım eğitimi alanlar ($\bar{X}=3,11$ S.S=,76) ile almayanlar ($\bar{X}=2,59$ S.S=,58) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark gözlemlenmektedir ($t_{162}=4,897$ $p=,000<050$). Buna göre ilk yardım eğitimi alanların bilişsel tutum düzeyleri daha yüksektir. Duyuşsal boyutta ilk yardım eğitimi alanlar ($\bar{X}=3,53$ S.S=,77) ile almayanlar ($\bar{X}=3,74$ S.S=,68) arasında bir fark bulunmasına rağmen bu fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($t_{162}=-1,801$ $p=,074>050$). Davranışsal boyutta ilk yardım eğitimi almış olanlar ($\bar{X}=2,30$ S.S=,74) ile almamış olanlar ($\bar{X}=1,95$ S.S=,56) arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($t_{162}=3,394$ $p=,001<050$). Buna göre daha önce ilk yardım eğitimi almış olanların davranışsal tutum ortalamaları daha yüksektir.

Tablo 26

Katılımcıların Bilişsel Tutumlarının Bir Sivil Toplum Kuruluşunda Herhangi Bir Faaliyette Bulunma Sıklık Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA)

Bir Sivil Toplum Kuruluşunda Herhangi Bir Faaliyetiniz Oldu mu?		N	$\bar{X}$	S.S	Sd	F	p
Bilişsel	Hiç	77	2,76	,75	4/159	1,682	,157
	Nadiren	36	2,78	,58			
	Ara Sıra	38	3,07	,85			
	Genellikle	8	3,10	,43			
	Her Zaman	5	3,17	,43			
	Toplam	164	2,87	,73			

Tablo 26'da afet tutum ölçeğinin bilişsel alt boyutu ile bir sivil toplum kuruluşunda herhangi bir faaliyette bulunma sıklık durum değişkeni karşılaştırılmaktadır. Uygulanan tek yönlü varyans analizine göre bir sivil toplum kuruluşunda hiç faaliyette bulunmayanlar ($\bar{X}=2,76$ $S.S=,75$), nadiren faaliyette bulunanlar ($\bar{X}=2,78$ $S.S=,58$), ara sıra faaliyette bulunanlar ($\bar{X}=3,07$ $S.S=,85$), genellikle faaliyette bulunanlar ($\bar{X}=3,10$ $S.S=,43$) ile her zaman faaliyette bulunanlar ($\bar{X}=3,17$ $S.S=,73$) arasında bilişsel boyutta bir fark vardır ($F_{159}=1,682$ $p=,157>,050$). Ancak bu fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir.

Tablo 27

Katılımcıların Duyuşsal Tutumlarının Bir Sivil Toplum Kuruluşunda Herhangi Bir Faaliyette Bulunma Sıklık Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA)

Bir Sivil Toplum Kuruluşunda Herhangi Bir Faaliyetiniz Oldu mu?		N	$\bar{X}$	S.S	Sd	F	p
Duyuşsal	Hiç	77	3,71	,74	4/159	1,952	,104
	Nadiren	36	3,61	,68			
	Ara Sıra	38	3,66	,69			
	Genellikle	8	3,22	,72			
	Her Zaman	5	2,95	,99			
	Toplam	164	3,63	,73			

Tablo 27’de afet tutum ölçeğinin duygusal alt boyutu ile bir sivil toplum kuruluşunda herhangi bir faaliyette bulunma sıklık durum değişkeni karşılaştırılmaktadır. Uygulanan tek yönlü varyans analizine göre bir sivil toplum kuruluşunda hiç faaliyette bulunmayanlar ($\bar{X}$ =3,71 S.S=,74), nadiren faaliyette bulunanlar ($\bar{X}$ =3,61 S.S=,68), ara sıra faaliyette bulunanlar ($\bar{X}$ =3,66 S.S=,69), genellikle faaliyette bulunanlar ($\bar{X}$ =3,22 S.S=,72) ile her zaman faaliyette bulunanalar ($\bar{X}$ =2,95 S.S=,99) arasında davranışsal boyutta bir fark olmasına rağmen bu fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($F_{159}=1,952$ $p=,104>,050$).

Tablo 28

Katılımcıların Davranışsal Tutumlarının Bir Sivil Toplum Kuruluşunda Herhangi Bir Faaliyette Bulunma Sıklık Durum Değişkenine Göre İncelenmesi: Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA)

	Bir Sivil Toplum Kuruluşunda Herhangi Bir Faaliyetiniz Oldu mu?	N	$\bar{X}$	S.S	Sd	F	p	Anlamlı Fark
	Hiç	77	1,94	,65				
	Nadiren	36	2,11	,60				
Davranışsal	Ara Sıra	38	2,49	,73	4/159	4,540	,001	a-c
	Genellikle	8	2,35	,69				
	Her Zaman	5	2,14	,50				
	Toplam	164	2,13	,68				

a= Hiç b= Nadiren c= Ara Sıra d= Genellikle f= Her Zaman

Tablo 28’de afet tutum ölçeğinin davranışsal alt boyutu ile bir sivil toplum kuruluşunda herhangi bir faaliyette bulunma sıklık durum değişkeni karşılaştırılmaktadır. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda afet tutum ölçeğinin davranışsal alt boyutunun bir sivil toplum kuruluşunda faaliyette bulunma sıklığına göre anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur ($F_{159}=4,540$ $p=,001<,050$). Bu farkın hangi sıklık düzeyleri arasında olduğunu tespit etmek için “Post-Hoc” testlerinden “Tukey” testine başvurulmuştur. Yapılan analiz sonucunda bir sivil toplum kuruluşunda hiç faaliyette bulunmayanlar ($\bar{X}=1,94$ $S.S=,65$) ile ara sıra faaliyette bulunanlar ($\bar{X}=2,49$ $S.S=,73$) arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur. Buna göre bir sivil toplum kuruluşunda ara sıra faaliyette bulunanların davranışsal boyuttaki tutum düzeyleri hiç faaliyette bulunmayanlara göre daha yüksektir. Diğer sıklık kategorileri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bölüm V

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma

Bu çalışmada öğretmen adaylarının farklı boyutlardaki afet tutumları sorgulanmış ve bu tutumların farklı değişkenlerle ilişkisi irdelenmiştir.

Çalışmada katılımcıların afete yönelik bilişsel ve davranışsal tutumlarının düşük, duyuşsal tutumlarının ise yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle katılımcıların afetler ile ilgili bilgi düzeyleri ve hazırlık durumları yetersiz; endişe, korku ve kaygı durumları yüksektir. Katılımcıların çoğu daha önce bir afet yaşadığını ve aynı şekilde ailesinden de en az birinin bir afete maruz kaldığını söylemiştir. Öte yandan katılımcıların afetlerde bir yakınını kaybetme veya herhangi bir maddi kayıp yaşama durumunun pek söz konusu olmadığı görülmektedir. Katılımcıların yaklaşık beşte üçü afet ve ilgili konularda eğitim aldığını bildirmektedir. Hem geleceğin öğretmenleri ve afetlerle ilgili konuların öğreticisi konumundaki alan öğretmenleri oldukları için hem de şu an öğrenim sebebiyle buldukları şehir olan Çanakkale'nin birinci dereceden deprem bölgesi içerisinde yer aldığı için afetlerle ilgili eğitim almayanlar için beşte ikilik bir oranın yüksek olduğu ve afet eğitimlerinin yetersiz olduğu söylenebilir. Polat (2014) benzer şekilde afet riskinin yüksek olduğu Erzincan'da yaptığı çalışmasında afet eğitimi almayanların oldukça yüksek bir oranda olduğunu ve olası bir afet durumunda can ve mal kayıplarının artabileceğine vurgu yapmaktadır. Türkiye'de en yaygın afet eğitimi verme imkanlarına sahip olan AFAD'ın toplumunun afet farkındalık ve afete hazırlık durumunun araştırıldığı bir çalışmada ise afet ile ilgili eğitim almayanların oranı %89 olarak tespit edilmiştir (AFAD, 2014a). Bu bağlamda ilgili kurum ve kuruluşların afet eğitim çalışmalarının yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir. Çalışmada katılımcıların yaklaşık yarısının ilk yardım eğitimi almadığı tespit edilmiştir. İlk yardım gerektiren durumlar çok sık karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda düşünülürse

üniversite düzeyindeki katılımcıların neredeyse yarısının şimdiye kadar ilk yardım eğitimi almaması düşündürücüdür. Ankara Büyükşehir Belediyesi itfaiye personeline yönelik yapılan bir çalışmada katılımcıların büyük çoğunluğunun ilk yardım eğitimini teorik düzeyde yeteri kadar aldığını, ancak neredeyse yarısının bu teorik bilgiyi beceriye dönüştürme konusunda kendisini yeterli düzeyde hissetmediği belirtilmektedir. Araştırmacı acil durumlarda olay yerine ilk ulaşanlardan olan itfaiyecilere verilen ilk yardım eğitiminin nitelik bakımından düşündürücü olduğunu söylemektedir (Adıgüzel, 2010). Üniversite mezunlarının ilk yardım öz-yeterliliğini ölçtüğü çalışmasında Başhan (2018) ise, bireylerin kendilerini ilk yardım konusunda kısmen yeterli gördüğünü tespit etmiştir.

Katılımcıların neredeyse yarısının sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü faaliyetlere hiç katılmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların beşte biri kadarının da nadiren bu faaliyetlere katıldığı görülmektedir. Bu bulgulara göre afet eğitimi ve yönetimi ile ilgili her alanda faaliyet yürüten gönüllü kuruluşlara ilginin ve katılımın çok düşük olduğu söylenebilir. Bu bulguyu destekler nitelikte, Şahin ve Kaya (2016) yaptıkları çalışmada, Türkiye’de afet yönetimi alanında gönüllü olarak faaliyet gösteren bu tip kuruluşların bilgi ve deneyimlerinden yeterince yararlanılmadığını söylemektedir.

Çalışmada katılımcıların temel düzeydeki afet bilgisi, olası bir afet sırasında kalabalık mekânlarda (okul, alışveriş merkezleri, sosyal etkinlik alanları vb.) nasıl davranması gerektiği bilgi durumu, afetlere ilişkin risk unsurlarını azaltma veya tamamen ortadan kaldırma bilgi durumu orta düzeyin biraz üzerinde bulunmuştur. Doğan (2008) çalışmasında risk unsurlarının tespit edilip önlem alınmasının olası kayıpları azaltacağını söylemektedir. Bu çalışmada katılımcıların yaşadıkları yerin (ev, yurt vb.) afete karşı güvenliği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmektedir. Ayrıca katılımcıların yaşadıkları yerde (ev, yurt vb.) yapısal olmayan risk unsurlarının neler olduğu ve bunları nasıl azaltacakları veya ortadan kaldıracakları konusunda tam bilgiye sahip olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. 1999’da

Kocaeli’nde yaşanan depremde yaralanmaların %50’si, can kayıplarının %3’ü yapısal olmayan risk faktörlerinden kaynaklanmıştır (AFAD, 2014a). Bu bulgu yapısal olmayan risk unsurlarının azaltılması veya ortadan kaldırılması konusunun ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Çalışmada katılımcıların aile afet planı hakkındaki bilgisi orta düzeyin altında bulunmuştur. Afete Hazırlık ve Deprem Eğitimi Derneği (AHDER) aile afet planını, afetlerin muhtemel zararlı etkilerinden korunabilmek veya bu zararları en aza indirmek amacıyla, aile bireyleri tarafından neyi, ne zaman ve nasıl yapacaklarını önceden konuşarak hazırladıkları plan, olarak tanımlamaktadır (AHDER, 2013). Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere aile afet planları aile bireylerince ortak akılla hazırlanmalıdır. Bu bakımından katılımcıların aile afet planı hakkındaki bilgisinin yeterli düzeyde olmaması katılımcılar için bir risk teşkil etmektedir denilebilir.

Çalışmada katılımcıların afetlere yönelik duygusal tutum puanları oldukça yüksek düzeyde çıkmıştır. Katılımcılar özellikle olası afetler öncesi gereken önleme çalışmalarının yapılmamasından ve toplumsal duyarlılığın sadece afet durumlarında artmasından endişe duymaktadır. AFAD, 2014 yılında gerçekleştirdiği çalışmada bu bulguyu destekler nitelikte sonuçlara ulaşmıştır. Buna göre çalışmaya katılanların yarısından fazlasının ev ve işyerlerinde sadece afetlerden sonra afet ile ilgili konuşulduğu belirtilmektedir (AFAD, 2014a). Katılımcıların yaşadığı şehrin veya ülkenin afete maruz kalma ihtimalinden korkma düzeylerinin yüksek olması dikkat çekmektedir. Yapılan başka bir çalışmada katılımcıların beşte üçünden fazlasının bölgelerinde meydana gelebilecek afetler konusunda endişe duyduğu bulgusuna ulaşılmıştır (AFAD, 2014a). Bu bulgular, “toplumlar, afet olayına korku ve çekince içinde yaklaşır” sözünü doğrular niteliktedir. Çünkü afetler insanlar ve toplumlar üzerinde derin bir korku ve ürküntü oluşturmakta, hafızalarda yıllarca yer edinen veya hafızalardan hiç silinmeyen psikolojik izler bırakmaktadır (İlhan, 2008). Katılımcıların olası bir afet sonrası çevresiyle iletişim sorunu yaşama endişesi yüksek düzeyde bulunmuştur.

Afetler, etkilediği insanları yaşadıkları yerden (ev, mahalle vb.) koparabilmekte, sosyal ilişkilerini kesintiye uğratabilmekte veya tamamen yok edebilmektedir. Kanada’da yapılan bir çalışmada afetten etkilenmiş bir grup genç üzerinde yer değişiminin veya kaybının (ev, mahalle, şehir) etkileri araştırılmıştır. Çalışmada yer değişimine veya yer kaybına bağlı olarak gündelik yaşamları ve sosyal ilişkileri bozulan gençlerin hem fiziksel hem de psikolojik durumlarının ciddi şekilde olumsuz etkilenmiş olduğunu belirtilmektedir (Scannell, Cox, ve Fletcher, 2017).

Katılımcılar muhtemel bir afet sonrasında arama-kurtarma çalışanlarının kendisine kısa zamanda ulaşamama ihtimalinden kaygı duymaktadır. Benzer bir çalışmada da katılımcıların yaklaşık %60’ı bir afet durumunda yetkililerin kendisine zamanında ve etkili bir biçimde yardım edemeyeceğine inandığı sonucuna varılmaktadır (Meral, 2014). Afet olduktan sonraki ilk saatler hayati önem taşımaktadır. Müdahale evresi olarak adlandırılan bu evrede hayat kurtarmada zamanla yarışılmaktadır. Etkin ve koordineli arama-kurtarma çalışmaları, pratik ilk ve acil yardım uygulamaları oldukça önemlidir. Marmara Depremi sonrası yaşanan sorunları konu edinen bir çalışmada, enkazdan kurtarılanların çoğunun; yakınları, komşuları veya yerel halk tarafından kurtarılmış olduğu müdahale evresindeki yetersizliklere işaret etmektedir (Şengün, 2007). Afetlerle ilgili geçmişteki acı manzaralar bireylerde olası bir afet öncesinde yüksek kaygıya sebebiyet verebilmektedir.

Bu çalışmada katılımcıların davranışsal boyutta afetlere yönelik tutum düzeyleri düşük bulunmuştur. Özellikle katılımcıların bir acil durum ve afet çantasına sahip olma durumu ile aile afet planına sahip olma durumu ortalamaları çok düşüktür. Yapılan başka çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Çelebi (2014) yaptığı çalışmasında afet ve acil durum çantasına sahip olma oranının sadece %6,7 olduğunu belirtmektedir. Başka bir çalışmada ise katılımcıların %90,6 gibi bir kesiminin afet ve acil durum çantasına sahip olmadığı sonucu elde edilmiştir. Aynı çalışmada katılımcıların büyük çoğunluğunun afet hazırlık planı

hakkında bilgi sahibi bile olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Meral, 2014). Bu çalışmada ayrıca katılımcıların olası bir afete karşı hazırlıklı olmak için kişisel bilgi ve belgeleri yedekleme, yaşadığı evde yangın detektörü, yangın tüpü gibi bireysel önlem alma durumları orta düzeyin altında tespit edilmiştir.

Bu çalışmada t testi analizine göre katılımcıların cinsiyet değişkeni bakımından afet tutumlarında bir farklılık tespit edilmiştir. Kadınların duyuşsal boyuttaki afete yönelik tutum düzeyleri erkeklere göre anlamlı derecede yüksek bulunmaktadır. Bilişsel ve davranışsal boyutta ise cinsiyet bakımından bir fark görülmemektedir. Chung ve Yen (2016) ilkökul ve ortaokul öğretmenleri üzerinde yaptıkları çalışmada kadınlar ve erkekler arasında bilgi, tutum ve davranışsal hazırlıklar bakımından anlamlı bir fark bulunmadığını belirtmektedirler. Benzer şekilde afet farkındalığını konu edinen bir çalışmada kadınlar ve erkekler arasında doğal afet farkındalık düzeyleri bakımından bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır (Baysal, 2018). Alan yazındaki diğer çalışmalarda da afete hazır oluşluk algı düzeylerinde (Taşkıran, 2015) ve temel afet bilinci bilgi düzeylerinde (Polat, 2014) cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir fark oluşmadığı görülmektedir.

Bu çalışmada yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu sınıf değişkeni bakımından katılımcıların afete yönelik bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tutum düzeylerinde herhangi bir fark bulunmamıştır. Çalışmanın yapıldığı Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi lisans programında afetler ile ilgili bir dersin olmaması bunun nedenlerinden biridir denilebilir. Benzer şekilde öğretmen adaylarının afetlere yönelik inanışlarının incelendiği başka bir çalışmada afet bilgisi bakımından farklı sınıflarda okuyan öğrenciler arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varıldığı görülmektedir (Öcal ve ark., 2016).

Çalışmada kendisi veya ailesinden birinin afete maruz kalma durumlarına göre afete ilişkin tutum düzeyleri t testi ile karşılaştırılmıştır. t testi sonuçlarına göre daha önce ailesinden biri afete maruz kalmış olanlar ile kalmamış olanlar arasında bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutta herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Ancak daha önce kendisi bir afete maruz kalmış olanların bilişsel boyuttaki afet tutum düzeyleri, afete maruz kalmamış olanlara göre yüksek olduğu ve aralarındaki farkın anlamlı derecede olduğu tespit edilmiştir. Duyuşsal ve davranışsal tutum düzeylerinde ise afeti yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında herhangi bir fark tespit edilmemiştir. Alan yazında bu durum ile ilgili farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Öcal ve ark (2016) afet deneyimi yaşayan ile yaşamayan katılımcılar arasında afet inanışları bakımından anlamlı bir fark bulunmadığını belirtmektedir. Başka çalışmalarda da doğal afet farkındalık düzeyi bakımından (Baysal, 2018) ve deprem bilgi düzeyi bakımından (Öcal, 2011) afet yaşayan ile yaşamayanlar arasında herhangi bir farka ulaşılmadığı söylenmektedir. Öte yandan Taşkiran (2018) afete hazır oluşluk düzeyini araştırdığı çalışmasında, Uzunyol (2013) 8. sınıf öğrencilerinin afet bilgi düzeylerini incelediği çalışmasında ve Öcal (2011) depreme yönelik tutum düzeyini incelediği çalışmasında afet yaşayan ile yaşamayanlar arasında anlamsal açıdan bir fark olduğunu belirtmektedirler. Söz konusu çalışmalarda afet deneyimi yaşayanların ilgili konularda düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmaktadır. Tayvan’da yapılan bir çalışmada da afet deneyimi yaşayanların bilgi, tutum ve davranış bakımından hazırlık düzeylerinin afet deneyimi olmayanlara göre daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur (Chung ve Yen, 2016). Ayrıca Öztürk (2013) deprem deneyimi yaşayanlar üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında, katılımcıların deprem sonrası dini ve kültürel inançlarında bağlılık artışı olduğuna dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada herhangi bir afette yakınıni kaybedenlerin (6 kişi) ile kaybetmeyenlerin (158 kişi) sayısı dağılım açısından uygunluk göstermediğine karar verildiğinden “5c” alt

probleminin cevaplanmasına yönelik yapılacak istatistiki test analizinden vazgeçilmiştir. Bu çalışmada t testi sonucunda afetlerde herhangi bir maddi kayıp yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutta afete yönelik tutumlarında anlamsal bir farka ulaşılmamıştır.

Bu çalışmada t testi sonuçlarına göre daha önce afet ve ilgili konularda eğitim alanlar ile almayanlar arasında bilişsel, duyuşsal davranışsal boyutta afete tutum düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu fark bilişsel ve davranışsal boyutlarda eğitim alanlar lehine iken, duyuşsal boyutta eğitim almayanların lehinedir. Buna göre afet ve ilgili konularda eğitim almayan kişiler bilgi ve hazırlık bakımından daha yetersiz olduğundan olası bir afet ihtimaline karşı daha yüksek korku, endişe ve kaygı seviyesine sahiptir denilebilir. Bir başka deyişle afetler ile bilgi seviyesi düştükçe olası bir afet karşısında korku, endişe ve kaygı da artmaktadır. Alan yazında afet eğitim alanların deprem bilgi seviyelerinin almayanlara göre daha yüksek olduğunu (Çelebi, 2014), yine afet eğitimi alanların deprem bilgi ve depreme yönelik tutum düzeylerinin almayanlara göre daha yüksek olduğunu (Öcal, 2011) belirten destek nitelikteki çalışmalarda mevcuttur. Polat (2014) ise ilginç bir şekilde daha önce afetler ile ilgili herhangi bir eğitim almayanların temel afet bilincinin alanlara göre daha yüksek olduğunu bulmuş ve bunu verilen eğitim niteliği, içeriği veya hedef kitlesine uygunluğuna/uygunsuzluğuna bağlı olabileceğini belirtmiştir.

Bu çalışmada t testi sonuçlarına göre ilk yardım eğitimi alanlar ile almayanlar arasında duyuşsal boyutta afete yönelik tutum düzeylerinde bir fark bulunmazken, bilişsel ve davranışsal boyutlardaki tutum düzeylerinde eğitim alanların lehine bir fark bulunmuştur. Türkan ve Kılıç (2017) bu sonucu destekler nitelikte çalışmalarında ilk yardım eğitimi alanların afetlere yönelik bilişsel ve davranışsal boyutlardaki tutum düzeylerinde eğitimi alanların lehine bir fark olduğunu, duyuşsal boyutta ise herhangi bir fark olmadığını belirtmektedirler. Öğretmenler üzerinde yapılan başka bir çalışmada afet eğitimi veya ilk

yardım eğitimi almış olanlar ile almamış olanlar arasında afet bilgi düzeyi bakımından alanların lehine bir fark olduğu ancak bunun büyük ölçekli bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Ganpatrao, 2014). Başka bir çalışmada ise ilk yardım eğitimi alanlar ile almayanlar arasında deprem bilgi düzeyi bakımından bir fark olmadığı öne sürülmektedir (Çelebi, 2014). Bu konu ile ilgili alan yazında farklı sonuçlar bulunmaktadır denilebilir.

Bu çalışmada tek yönlü varyans analizi ile katılımcıların bir sivil toplum kuruluşunda faaliyette bulunma sıklığı açısından afet tutum düzeyleri arasında bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan varyans analizinde katılımcıların sıklık durumları arasında afetlere yönelik bilişsel ve duyuşsal tutum düzeyleri bakımından bir fark bulunmamıştır. Ancak davranışsal tutumlarında bir sivil toplum kuruluşunda hiç faaliyette bulunmayanlar ile ara sıra faaliyette bulunanlar arasında anlamsal düzeyde bir farklılık olduğu ve bu farkın ara sıra faaliyette bulunanların lehine olduğu tespit edilmiştir. Yapılan başka bir çalışmada bir sivil toplum kuruluşundaki faaliyet sıklığının artışına bağlı olarak katılımcıların bilişsel ve davranışsal tutumlarının arttığı sonucuna varılmıştır (Türkan ve Kılıç, 2017). Sivil toplum kuruluşları resmi kurum ve kuruluşların yetmediği veya eksik kaldığı durumlarda tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir (Mahruki, 2009). Sivil toplum kuruluşları gerçekleştirdikleri eğitim ve bilgilendirme çalışmaları ile toplumun olası afetlere karşı hazırlanmasında önemli bir yere sahiptir (Yavaşoğlu, 2015).

Sonuç

Bu çalışmada katılımcıların çoğunun bir afete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca ailesi afete maruz kalanların sayısı da kalmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Afete maruz kalanların çok azı afetlerde herhangi bir yakınına kaybetmiş ve/veya maddi kayıp yaşamıştır. Afet ve/veya ilk yardım eğitim alanların sayısı almayanlara göre daha yüksektir, fakat Türkiye'nin afetlerin sık yaşandığı bir ülke olduğu düşünülürse eğitim alanların oranı yeterli düzeyde değildir denilebilir. Katılımcıların hemen hemen yarısı bir sivil toplum

kuruluşunda hiç faaliyette bulunmamıştır. Faaliyette bulunanlar da daha çok “nadiren” ya da “ara sıra” faaliyetlere katılmaktadır. “Her zaman” ya da “genellikle” faaliyetlere katılanların sayısı oldukça azdır. Sivil toplum kuruluşları, resmî kurumların/kuruluşların eksik kaldığı veya ulaşamadığı durumlarda devreye girip toplumu afetler konusunda eğitmek ve bilinçlendirmek gibi amaçları vardır. Bu bakımdan katılımcıların bu tip kuruluşlara ilgisinin az olduğu ve özendirme çalışmalarının yapılması gerektiği söylenebilir.

Çalışmada katılımcıların yaşadığı evin/yurdun afete karşı güvenliği, yaşadığı evde/yurtta mevcut yapısal olmayan risk unsurlarının neler olduğu ve bunları ortadan kaldırmak için ne yapması gerektiği konusundaki ve aile afet planı hakkındaki bilgileri orta düzeyin altında tespit edilmiştir. Katılımcıların afetler ile ilgili temel bilgisi, afete ilişkin risk unsurlarının nasıl azaltılacağı ve/veya tamamen ortadan kaldırılacağı konusundaki bilgi düzeyi, olası bir afet sırasında kalabalık mekânlarda nasıl hareket etmesi gerektiği konusundaki bilgi düzeyi orta düzeyin biraz üzerinde tespit edilmiştir. Genel olarak katılımcıların afetlere yönelik bilgi düzeylerinin yeterli düzeyde olmadığı sonucu ortaya çıkarılmıştır. Buna göre ilgili birimlerin afet eğitimleri ile ilgili çalışmalarını daha da arttırması gerektiği, katılımcıların da bireysel anlamda kendilerini afetler konusunda bilgiyle donatması gerektiği söylenebilir.

Çalışmada katılımcıların yaşadığı şehirde/ülkede bir afet olma ihtimalinden ve olası bir afet sonrasında çevresiyle iletişim sorunu yaşamaktan korku duyduğu, olası bir afet öncesinde gerekli önlemlerin alınmamasından huzursuz olduğu, olası bir afet sırasında kendisine kısa sürede ulaşılacağından ve arama-kurtarma ekiplerinin kendisine ulaşmama ihtimalinden kaygı duyduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca katılımcılar olası bir afete kalabalık bir mekânda yakalanmaktan, muhtemel bir afet sonrası yeteri kadar destek (maddi, psikolojik, barınma) almama düşüncesinden endişe duymakta ve ülkedeki toplumsal duyarlılığın yalnız afet zamanlarında artmasının da kaygı verici olduğu belirtmektedir.

Bu çalışmada katılımcıların herhangi bir afete karşı afet/acil durum çantasına sahip olma, aile afet planını hazırlama, ailesiyle yaşadıkları alanlarda bireysel önlemler (yangın tüpü, yangın detektörü vb.) alma durum düzeyleri oldukça düşük bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların afet sırasında kendisini korumak için gerekli bilgi ve eğitim seviyesi, olası bir afet için hazırlıklı olma durumu orta düzeyin altında tespit edilmiştir. Katılımcıların acil durumlarda gerekli iletişimi doğru bir şekilde sağlama durumu ise orta düzeydedir.

Çalışmada t testi sonuçlarına göre bilişsel ve davranışsal tutumda cinsiyet yönünden bir farklılık bulunmamaktadır. Duyuşsal boyutta ise kadınların tutumları daha yüksektir. Katılımcılardan daha önce afete maruz kalanların bilişsel boyuttaki tutumları kalmayanlara göre daha yüksektir. Duyuşsal ve davranışsal boyutta ise afete maruz kalanlar ile kalmayanlar arasında bir fark bulunmamaktadır. Ailesi daha önce bir afete maruz kalanlar ile kalmayanlar, bir afette maddi kayıp yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında herhangi bir boyutta farklılık tespit edilmemiştir.

Yapılan t testi sonucunda daha önce afet eğitimi alanlar ile almayanlar arasında her üç boyutta da farklılık bulunmuştur. Buna göre eğitim alanların bilişsel ve davranışsal boyuttaki tutumları daha yüksek, duyuşsal boyuttaki tutumları ise daha düşüktür. Çalışmada ilk yardım eğitimi alanların afetlere yönelik bilişsel ve davranışsal tutum düzeyleri almayanlara göre daha yüksek bulunurken, duyuşsal boyutta ise herhangi bir farklılık bulunmamıştır.

Yapılan varyans analizi sonuçlarına göre sınıf değişkeni yönünden katılımcıların bilişsel, duyuşsal, davranışsal tutum düzeylerinde bir farklılık bulunmamaktadır. Ayrıca katılımcıların bilişsel ve duyuşsal boyuttaki tutumları bir sivil toplum kuruluşunda faaliyetlere katılma sıklık değişkenine göre farklılık göstermemektedir. Ancak afetlere yönelik davranışsal tutum boyutunda bir sivil toplum kuruluşunda ara sıra faaliyette bulunanların düzeylerinin hiç faaliyette bulunmayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öneriler

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ve alan yazında göze çarpan eksiklik ve yetersizlikler temel alınarak aşağıdaki öneriler sunulmaktadır.

1. Afetlerin vereceği zararları asgari düzeye indirmek için afet eğitimleri toplumun tüm kesimlerine yönelik verilmelidir. Bu eğitimler ulusal düzeyde kamu spotu, kitle iletişim araçları; yerel düzeyde ödüllü yarışma (Örneğin: afet bilgi yarışması), ödüllü çekiliş vb. etkinliklerle çekici hale getirilebilir.

2. Afeti kültür haline getirmiş bireyler yetiştirmek için afet eğitimleri ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerinde bir müfredat kapsamında zorunlu ve sürekli hale getirilebilir. Özellikle MEB bünyesindeki eğitimlerde düz anlatım tekniği dışında drama, eğitsel oyunlar, rol oynama, gösteri yapma gibi öğretim yöntem ve tekniklerinden de yararlanılabilir.

3. Verilecek eğitimlerin içerik ve kapsam bakımından hedef kitleye uygunluğuna dikkat edilebilir, ulusal çapta standart eğitimler yerine yerelde/bölgede en sık yaşanan ve en çok zarara sebebiyet veren afetlerin daha ağırlıkta olduğu eğitimler tercih edilebilir.

4. Öğretmenler, toplumları aydınlatma denince ilk akla gelenler olduğu için tüm öğretmenlik programlarında (özellikle sosyal bilgiler, fen bilimleri, sınıf öğretmenliği, okul öncesi) afet eğitimi amaçlı dersler konulabilir.

5. Örgün eğitimde afet eğitimlerini vermekle yükümlü tüm öğretmen adaylarının (özellikle sosyal bilgiler, fen bilimleri ve sınıf öğretmenliği), afetlerle ilgili farkındalık eğitimlerinde probleme dayalı öğretim yöntemlerine öncelik verilmesi, daha güçlü tutumlara sahip olmalarını sağlayabilir.

6. Toplumda afet eğitimi, ilk yardım eğitimi vb. birçok alanda eğitim sunan sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına katılım özendirilebilir.

7. Sivil toplum kuruluşları afet eğitimi, ilk yardım eğitimi çalışmalarında MEB, AFAD, Sağlık Bakanlığı gibi resmi ve profesyonel kurum/kuruluşlar ile iş birliği içerisinde olmalıdır.

8. 2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren öğretmen yetiştiren programlara yeni eğitim programı uygulanmaya konulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenliği yeni programında afetler ile ilgili iki adet ders (bir zorunlu, bir seçmeli) yer almaktadır. Yapılacak başka çalışmalarla bu derslerin afet bilgi düzeylerine bir katkısı olup olmadığı araştırılabilir.

Kaynakça

- Adıgüzel, M. O. (2010). *Ankara Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığının afetlere hazırlık durumunun değerlendirilmesi* (Yayınlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- AFAD. (2014a). *Türkiye, afet farkındalığı ve afetlere hazırlık araştırması*. Erişim: 06.05.2019. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3923/xfiles/turkiye-afet-farkindaligi-ve-afetlere-hazirlik-arastirmasi_-2014-edited.pdf
- AFAD. (2014b). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü*. Erişim: 13.01.2019.
<https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu>
- AFAD. (2018). *Türkiye deprem tehlikesi haritası*. Erişim: 10.01.2019.
<https://deprem.afad.gov.tr/deprem-tehlike-haritasi>
- AFADEM. (2019). *Afet ve acil durum eğitim merkezi*. Erişim: 14.02.2019.
<https://afadem.afad.gov.tr/tr/18141/Egitimler>
- AHDER. (2013). *Aile afet planı nedir?* Erişim: 02.05.2019.
<http://www.ahder.org/definiciones/aile-afet-planı-nedir>
- Al-azawi, Z. A. A. S. (2014). *Transportation evacuation strategies based on vehicular disaster management system in urban network environment* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Salford University, Science and Engineering, Manchester, UK.
<https://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.658731>
- Aytac, A., Türker, S., Bozkaya, T., ve Üçüncü, Z. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu fen bilimleri 8 ders kitabı*. Ankara: Tutku.
- Bahadır, H. ve Uçku, R. (2018). Uluslararası acil durum veri tabanına göre Türkiye

Cumhuriyeti tarihindeki afetler. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 4(1).

<https://doi.org/10.21324/dacd.348117>

Başhan, Z. (2018). *Üniversite mezunu bireylerin acil durumlarda ve afetlerde ilk yardıma ilişkin öz-yeterlilik düzeylerinin incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Baysal, M. (2018). *Sabancı Üniversitesi personelinin mevcut “acil durum planı” ve deprem öncelikli olmak üzere doğal afetler hakkındaki farkındalık düzeyinin değerlendirilmesi*

(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü,

Kocaeli. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Baytiyeh, H., & Naja, M. K. (2014). Can education reduce middle eastern fatalistic attitude regarding earthquake disasters? *Disaster Prevention and Management*, 23(4), 343–355.

<https://doi.org/10.1108/EL-01-2014-0022>

Below, R., Wirtz, A., & Guha-Sapir, D. (2009). Disaster category classification and peril terminology for operational purposes (working paper). Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED) and Munich Reinsurance Company (Munich RE).

Bozyiğit, R. ve Kaya, B. (2017). Coğrafya öğretmen adaylarının doğal afetlerle ilgili bazı kavramlar hakkındaki bilişsel yapılarının belirlenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2017(35), 55–67.

Brown, D. M. (2017). *The use of geospatial tools to support, monitor and evaluate post-disaster recovery* (Yayınlanmış Doktora Tezi). University of Cambridge, Magdalene College, Cambridge, UK. <https://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.744697>

Bulut, Y., Öztürk, G. ve Turan, M. (2016). *Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri*

Meslek Yüksek Okulunda eğitim gören öğrencilerin afet eğitimi öncesi ve sonrası temel afet bilgi düzeylerinin ölçülmesi. İ. Keskin ve C. Göloğlu (Ed.). Uluslararası Doğal Afetler ve Afet Yönetimi Sempozyumu (DAAYS' 16) Bildiriler Kitabı'nın İçinde (ss. 690-693.), 2-4 Mart 2016, Karabük.

BÜ KRDAE. (2019). *Afete hazırlık eğitim birimi*. Erişim: 01.10.2018.

<http://www.koeri.boun.edu.tr/aheb/>

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2013).

Bilimsel araştırma yöntemleri (16. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Cenik, O., Selim, H. H., ve Güler, K. (2018). Kadıköy (İstanbul)'de yığma bir binanın deprem riskinin belirlenmesi. *Uygulamalı Yerbilimleri Dergisi*, 17(1), 69–85.

Chen, C.-Y., Yu, K.-H., & Chen, M.-Y. (2012). Planning of professional teacher-training program for disaster prevention education and executing efficiency evaluation. *Disaster Prevention and Management*, 21(5), 608–623.

Chung, S.-C., & Yen, C.-J. (2016). Disaster prevention literacy among school administrators and teachers: A study on the plan for disaster prevention and campus network deployment and experiment in Taiwan. *Journal of Life Sciences*, 10, 203–214.
<https://doi.org/10.17265/1934-7391/2016.04.006>

Coşkun, Ş. (2011). *Afet eğitimi ve algılaması: İlköğretim öğrencilerine verilen afet eğitimlerinin algılamasını ölçmek üzere bir araştırma* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Çakar, Ö. (2008). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinin deprem bilinci geliştirmedeki rolüne dair öğretmen görüşleri* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Çelebi, İ. (2014). *Kayseri 112 acil sağlık hizmetlerinde görev yapan sağlık personelinin deprem bilgi düzeyi, depreme hazırlık durumu ve etkileyen etmenler* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

ÇOMÜ. (t.y.). *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Kataloğu, Sosyal Bilgiler Eğitimi*. Erişim Tarihi: 25.06.2019

<https://ubys.comu.edu.tr/AIS/OutcomeBasedLearning/Home/Index?id=6190>

Değirmenci, Y. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının “ Doğal Afet ” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforların incelenmesi. *International Journal of Geography and Geography Education*, 39, 83–94.

Demir, E. (2018). *İlkokul hayat bilgisi 1 ders kitabı*. Ankara: Kök-e Yayıncılık.

Dikmenli, Y., Yakar, H., & Konca, A. S. (2018). Development of disaster awareness scale: A validity and reliability study. *Review of International Geographical Education Online (RIGEO)*, 8(2).

Doğan, A. (2008). *Halk eğitim merkezlerinde halkla ilişkiler kapsamında afet bilinçlendirmesi: Erzurum halk eğitim merkezi örneği* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

EM-DAT, & UNISDR. (2017). *Economic losses, poverty & disasters (1998-2017)*. Erişim: 20.01.2019. <https://www.emdat.be/>

Ergünay, O. (2007). *Türkiye'nin afet profili*. TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı'nın

İçinde (ss. 1-14.). Ankara: Mattek

Ergünay, O. ve Özmen, B. (2012). *Okul afet ve acil durum yönetimi planlama kılavuzu. Milli Eğitim Bakanlığı ve Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı" Okul Tabanlı Afet Eğitimi Projesi"*, Kitap, 3.

Erol, G. H. (2005). *Sınıf öğretmenliği ikinci sınıf öğrencilerinin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumları* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Farra, S. L., Miller, E. T., & Hodgson, E. (2015). Virtual reality disaster training: translation to practice. *Nurse Education in Practice*, 15(1), 53–57.

<https://doi.org/10.1016/j.nepr.2013.08.017>

Ganpatrao, J. S. (2014). Knowledge and practices of school teacher regarding disaster management. *International Journal of Health System and Disaster Management*, 2(2), 98–102. <https://doi.org/10.4103/2347-9019.139055>

George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update* (10a ed.) Boston: Pearson

Gökçe, O., Özden, Ş., ve Demir, A. (2008). *Türkiye’de afetlerin mekansal ve istatistiksel dağılımı afet bilgileri envanteri*. Ankara.

Gül, F. (2013). İnsan-doğa ilişkisi bağlamında çevre sorunları ve felsefe. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 17-21.

Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P., ve Aygün, S. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 7 ders kitabı*. M. A. Kapar, E. Yüksel, ve M. Akpınar (Ed.). Milli Eğitim Bakanlığı.

Güney, S. (2011). *Davranış bilimleri* (6. Basım). Ankara: Nobel.

Habertürk, G. (20 Mart 2018). "*Türkiyen'in yenilenen deprem haritası elektronik ortama aktarıldı*" başlıklı haberinden. Erişim: 10.01.2019.

<https://www.haberturk.com/turkiyenin-yenilenen-deprem-haritasi-elektronik-ortama-aktarildi-1883115#>

HRW. (2018). *Human rights watch. world report 2018: Events of 2017*. United States of America. <https://doi.org/10.1057/palgrave.development.1100406>

I.I.I. (2017). *Facts + statistics : Man- made disasters*. Erişim: 14.01.2019.
<https://www.iii.org/fact-statistic/facts-statistics-man-made-disasters>

I.I.I. (2018). *Facts+statistics: Global catastrophes*. Erişim: 14.01.2019.
<https://www.iii.org/fact-statistic/facts-statistics-global-catastrophes>

Işıklı, S. (2013). *Afetlerde psikolojik ilk yardım*. HAMER Afet Tıbbi Konferansları 2013/1. Erişim: 10.10.2018. http://www.hamer.hacettepe.edu.tr/ekler/hamer_sedatisikli_2013.pdf

İğit, A. (2016). Animasyon filmlerinde insan ve doğa ilişkisi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(2).

İlhan, T. (2008). *Afet bilinci ve afeti yönetmek*. 2. Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu UZAL-CBS 2008 Bildiriler Kitabı'nın İçinde (ss. 668-673.).

Kadıoğlu, M., 2008: *Modern, bütünleşik afet yönetimin temel ilkeleri*; Kadıoğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler), "Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri"; s. 1-34, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.

Kadıoğlu, M. (2011). *Afet yönetimi: Beklenilmeyeni beklemek, en kötüsünü yönetmek*. M. Yılmaz (Ed.) (1. Baskı). İstanbul.

- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Çemalcılar, Z. (2014). *Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş* (16. Basım). İstanbul: Evrim.
- Kalanlar, B. (2013). *Afet hemşireliği ve yönetimi'nin hemşire öğrencilere öğretimi: Jennings'in hemşirelikte afet yönetim modeli'nin kullanılması* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kaymak, F. (2003). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin doğal afetler ile ilgili kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanlışları* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kızılay, (2019). *Ulusal afet yönetimi*. Erişim: 01.10.2018.
<http://afetyonetimi.kizilay.org.tr/tr/default.html>
- Kulatunga, U. (2010). Multi-faceted nature of managing disaster. *International Journal of Strategic Property Management*, 14(2010), 283–286.
<https://doi.org/10.1177/0969733010393072>
- Kurtulan, G. (2012). *İstanbul hastanelerinde stratejik afet planlaması ve uygulama model önerisi* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kuşkaya, Ç. (2018). *İlkokul hayat bilgisi 2 ders kitabı*. Ankara: İpekyolu.
- Lane, R., & Catling, S. (2016). Preservice primary teachers' depth and accuracy of knowledge of tropical cyclones. *Journal of Geography*, 115(5), 198–211.
<https://doi.org/10.1080/00221341.2016.1153133>
- Li, T., Wang, Q., & Xie, Z. (2019). Disaster response knowledge and its social determinants:

- A cross-sectional study in Beijing, China. *PLoS ONE*, 14(3), 1–11.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0214367>
- Mahruki, A. N. (2009). *Doğal afetler ve stk'lar*. U. Tepebaş (Ed.). Tasam.
- Martono, M., Satino, S., Nursalam, N., Efendi, F., & Bushy, A. (2018). Indonesian nurses' perception of disaster management preparedness. *Chinese Journal of Traumatology (English Edition)*, 22(2019), 41–46. <https://doi.org/10.1016/j.cjtee.2018.09.002>
- Maya, İ. ve Çalışkan, C. (2016). Dünyada lisans derecesi düzeyinde afet eğitim ve öğretimi yapan programların değerlendirilmesi ve Türkiye örneği. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 11(9), 579-604.
- Maya, İ., ve Sarı, B. (2018). Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre Türkiye'de afet eğitimi uygulamaları. *International Journal of Social Science*, 71, 49–65.
- Meral, C. (2014). *Gümüşhane ilinin Köse ilçesinde halkın afet konusundaki bilgi ve bilinç düzeylerinin tespiti* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Mersal, F. A., & Aly, R. A.-E. S. (2016). Developing disaster management and first aid guidelines for school teachers in Cairo Egypt. *Journal of Nursing Education and Practice*, 6(7), 41–53. <https://doi.org/10.5430/jnep.v6n7p41>
- Mızrak, S. (2018). Eğitim , afet eğitimi ve afete dirençli toplum. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 56–67. <https://doi.org/10.21666/muefd.321970>
- Najafi Ghezalfeh, T., Mohammad Aliha, J., Haghani, H., & Javadi, N. (2019). Effect of education using the virtual social network on the knowledge and attitude of emergency courses of disaster preparedness: A quasi-experiment study. *Nurse Education Today*,

73(August 2018), 88–93. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.12.001>

- Odai, E. D., Azodo, C. C., & Chhabra, K. G. (2018). Disaster management: knowledge, attitude, behavior, willingness, and preparedness among nigerian dentists. *Prehospital and Disaster Medicine*, 34(2), 132–136. <https://doi.org/10.1017/S1049023X19000074>
- Öcal, A. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde deprem eğitiminin değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 169–184.
- Öcal, A., Yıldırım, E., Yakar, H. ve Erdoğan, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afetlere yönelik inanışlarının incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 60–72.
- Öcal, A. (2011). The relationship between earthquake knowledge and earthquake attitudes of disaster relief staffs. *Disaster Advances*, 4(1), 19–24.
- Öcal, A., Çakır, U. ve Özelmacı, Ş. (2016). İlkokul ve ortaokul ders programlarında afetten korunma ve güvenli yaşam. *Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi (ALEG)*, 2(2).
- Özcan, E. (2018). *İlkokul hayat bilgisi 3 ders kitabı*. Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.
- Özelmacı, Ş. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin afete ve afet hazırlıklarına ilişkin algılarının incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Özgüven, B. (2006). *İlköğretim öğrencilerine verilen temel afet bilinci eğitiminin bilgi düzeyine etkisi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Özkan, İ. ve Mısırlıoğlu, Z. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu fen bilimleri 5 ders kitabı*. Ankara: Ada Matbaacılık Yayıncılık LTD. ŞTİ.

- Öztürk, F. (2014). *Afetin tanımı ve kapsamı çerçevesinde geliştirilen ölçeğin geniş katımlı uygulaması* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Öztürk, M. K. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının deprem deneyimleri üzerine bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 308–319.
- Pınar, A. (2017). What is secondary school students' awareness on disasters? A case study, *Review of International Geographical Education Online (RIGEO)*, 7(3), 315-331.
 Erişim: <http://www.rigeo.org/vol7no3/Number3Winter/RIGEO-V7-N3-4.pdf>
- Polat, T. (2014). *Erzincan yavuz selim mahallesinde ikamet eden ulaşılabilen 18 yaş ve üstü bireylerin temel afet bilinci bilgi düzeylerinin saptanması* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Popa, S. G., & Podea, D. M. (2013). The nature of disasters , major incidents and psycho-trauma of firefighters and survivors. *Studia Universitatis "Vasile Goldiş", Seria Ştiinţele Vieţii*, 23(2), 185–189.
- Re, S. (2019). *Catastrophes*. Erişim: 14.01.2019. <http://www.sigma-explorer.com/>
- Salisbury, E. (2018). *Crowd robotics : Real-time crowdsourcing for crowd controlled robotic agents* (Yayınlanmış Doktora Tezi). University of Southampton, Faculty of Engineering, Southampton. <https://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.759241>
- Sallabaş, M. E. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumları ve okuduğunu anlama becerileri arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(16), 141–155. <https://doi.org/10.1088/1361-648X/aae5a9>

Sarı, B. (2016). *Türkiye’de afet eğitimi uygulamalarının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Scannell, L., Cox, R. S. & Fletcher, S. (2017). Place-based loss and resilience among disaster-affected youth. *Journal of Community Psychology*, 45(7), 859–876.

<https://doi.org/10.1002/jcop.21897>

Hewitt, K. (1997). *Regions of risk : a geographical introduction to disasters*. London, Longman.

Strömberg, D. (2007). Natural disasters, economic development and humanitarian aid. *Journal of Economic Perspectives*, 21(3): 199-222.

Şahin, D. (2013). *Afet yönetimi ve sel risk değerlendirmesi*. Erişim: 22.02.2019.

<http://www.dsi.gov.tr/faaliyetler/sempozyum-ve-sergiler/3-ulusal-taskin-sempozyumu-sunulari>

Şahin, E. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 5 ders kitabı*. Ankara:

Anadol. Erişim: 30.01.2019. <http://ir.obihiro.ac.jp/dspace/handle/10322/3933>

Şahin, S. (2017). *Çok kriterli karar verme yöntemleri ile bulanık ortamda afet yönetim sisteminde geçici barınma alanları yer seçimi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Şahin, S. Z., ve Kaya, M. (2016). *Türkiye’de afet risklerinin azaltılmasında stk’ların rolü*. İ.

Keskin ve C. Göloğlu (Ed.). Uluslararası Doğal Afetler ve Afet Yönetimi Sempozyumu

(DAAYS’16) Bildiriler Kitabı’nın İçinde (ss. 714-719.), 2-4 Mart 2016, Karabük.

- Şengün, H. (2007). *Afet yönetim sistemi ve marmara depremi sonrasında yaşanan sorunlar* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- TABB. (2019). *Doğal afet bilgi kartı*. Erişim 07.01.2019. <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/>
- Taşkıran, G. (2015). *Bir kamu üniversitesi hastanesinde çalışan hemşirelerin afetlere hazır oluşluluk durumları* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- TDK. (2018). *Güncel türkçe sözlük*. Erişim: 01.10.2018.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5cc8c76752935.71202970
- TDV. (2019). *Türkiye deprem vakfı*. Erişim: 21.12.2018.
<http://www.turkiyedepremvakfi.org.tr/vitrinHaber.asp?id=2701>
- Turan, İ. ve Kartal, A. (2012). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin doğal afetler konusu ile ilgili kavram yanılgıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 67–81.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (Ed.). (2015). *Sosyal bilgilerin temelleri* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Türkan, A. H. ve Kılıç, İ. (2017). Üniversite öğrencilerinin bilişsel , duyuşsal ve davranışsal boyutta afetlere yönelik tutumlarına ilişkin bir betimleme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 114–127.
- Tüysüz, S. (2018). *İlkokul sosyal bilgiler 4 ders kitabı*. Ankara: Tuna
- UNISDR. (2009). *Terminology on disaster risk reduction*. Erişim: 01.05.2018.

https://www.unisdr.org/files/7817_UNISDRTerminologyEnglish.pdf

Uzunyol, B. (2013). *8. sınıf öğrencilerinin doğal afetler hakkındaki bilgi düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Yavaşoğlu, F. (2015). *Afet yönetiminde sivil toplum kuruluşlarının yeri*. 3. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı 14-16 Ekim 2015 – DEÜ– İzmir.

Yayla, U. (2016). *Deprem bilgi düzeyi ve depreme hazırlıklı olma durumu: Erzincan ili* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Yıldız, A. (2014). *Ülkemizde afet yönetimi, Gümüşhane örneği ile Gümüşhanede yaşayan üniversite gençlerinin afetlerle ilgili bilgi düzeyleri* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Yıldız, M. Ş. (2017). *Sağlık personellerinin afetlere hazırlık düzeyinin incelenmesi: Çanakkale ili örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.

YÖK. (2018a). *Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı*. Erişim: 15.06.2018.

https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-

[Programlari/Sosyal_Bilgileri_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf](https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Sosyal_Bilgileri_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf)

YÖK. (2018b). *YÖK lisans atlası*. Erişim: 10.12.2018.

<https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10192>

Ekler

Ek A: Anket Formu

TUTUM ÖLÇEĞİ

Değerli Öğretmen Adaylarımız;

Bu anket formunda vereceğiniz cevaplar 'Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Afetler İle İlgili Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumları' adlı yüksek lisans tez çalışmasında kullanılacaktır. Anket formunda herhangi bir isim veya özel bilgi istenmemektedir. Anket formundaki soruları birbirinizden bağımsız bir şekilde cevaplamanız çalışmanın bilimsel niteliği açısından önemlidir. Katılımınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Veysi KORTAK (Araştırmacı)

Dr. Öğr. Üyesi Elmaziye Temiz (Danışman)

GENEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz? Kadın ( ) Erkek ( )
2. Kaçınıcı Sınıftasınız? 1. Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf ( ) 4. Sınıf ( )
3. Yaşınız? .....

I. BÖLÜM: AFETLERE İLİŞKİN BİREYSEL ÖZELLİKLER

MADDELER	EVET	HAYIR			
<i>Bir afete maruz kaldınız mı?</i>					
<i>Ailenizden biri afete maruz kaldı mı?</i>					
<i>Herhangi bir afette bir yakınınızı kaybettiniz mi?</i>					
<i>Herhangi bir afette maddi kaybınız oldu mu? (Ev, iş yeri, araba vb.)</i>					
<i>Afet ve ilgili konularda herhangi bir eğitim aldınız mı?</i>					
<i>İlk yardım eğitimi aldınız mı?</i>					
	HİÇ	NADİREN	ARA SIRA	GENELLİKLE	HER ZAMAN
<i>Bir sivil toplum kuruluşunda herhangi bir faaliyetiniz oldu mu?</i>					

II. BÖLÜM: AFET TUTUM ÖLÇEĞİ

MADDELER	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAM
1. Afetlerle ilgili temel bilgiye sahibim					
2. Afetlere ilişkin risk unsurlarının nasıl azaltılacağını ve/veya ortadan kaldırılacağını biliyorum					
3. Aile afet planı hakkında yeterli bilgiye sahibim					
4. Yaşadığım evin/yurdun afete karşı güvenliği konusunda yeterli bilgim var					
5. Yaşadığım evde/yurtta yapısal olmayan risk unsurlarının neler olduğunu biliyorum					
6. Yaşadığım evde/yurtta yapısal olmayan risk unsurlarını azaltmak için neler yapmam gerektiğini biliyorum.					
7. Afet esnasında kalabalık mekânlarda (alışveriş merkezleri, okul, toplu taşıma araçları, sosyal etkinlik alanları vb.) nasıl davranmam gerektiğini biliyorum					
8. Yaşadığım şehrin afete maruz kalma ihtimali beni korkutuyor					
9. Yaşadığım ülkenin afete maruz kalma ihtimali beni korkutuyor					
10. Olası bir afet öncesine ilişkin gerekli önlemlerin alınmaması beni huzursuz ediyor					
11. Bir afet esnasında, kalabalık mekânlarda (alışveriş merkezleri, okul, toplu taşıma araçları, sosyal etkinlik alanları vb.) bulunmak beni endişelendirir					
12. Olası bir afet esnasında bana kısa sürede ulaşabileceği konusunda kaygılıyım.					
13. Olası bir afet sonrasında arama ve kurtarma ekiplerinin kısa sürede ulaşamama ihtimali beni kaygılandırıyor					
14. Olası bir afet sonrası yeterli desteği (maddi, psikolojik, barınma) alamama düşüncesi beni endişelendiriyor					
15. Olası bir afet sonrasında çevremle (aile, arkadaş vb.) iletişim sorunu yaşamaktan korkuyorum					
16. Ülkemizde toplumsal duyarlılığın sadece afet durumlarında artması endişe vericidir.					
17. Olası bir afet için hazırlıklı olduğumu düşünüyorum.					
18. Kişisel bilgi ve belgelerimi bir afete maruz kalma ihtimaline karşı yedekliyorum.					
19. Herhangi bir afete karşı aile afet planımızı hazırladık					
20. Bir afet ve acil durum çantasına sahibim					
21. Ailemle yaşadığım evde yangın detektörü, yangın tüpü gibi bireysel önlemler alınmıştır					
22. Afet sırasında kendimi korumak için gerekli bilgi ve eğitime sahibim.					
23. Acil durumlarda gerekli iletişimi doğru bir şekilde sağlarım					

Ek B: Ölçek İzni**AycaHatice** <aturkan@aku.edu.tr>

Alıcı: ben ▼

Elbette ölçeği çalışmanızda kullanabilirsiniz.İyi çalışmalar dileklerle.

Department of Statistics
Faculty of Science and Arts
ANS Campus
Afyon Kocatepe University
03200 Afyonkarahisar, Turkey

Office: 25
Phone: +90 272 228 13 39 / 287
Fax: +90 272 228 12 35

----- Orijinal Mesaj -----

Ek C: Anket İzin Formu

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 68203582-044-E.1900040531
Konu : Anket İzni (Veysi KORTAK)

12/03/2019

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 04.03.2019 tarihli ve 33813216-044-E.1900035996 sayılı yazısı.

Enstitünüz Afet Eğitimi ve Yönetimi Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Veysi KORTAK'ın, "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarına Afetler İle İlgili Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Tutumları" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında hazırladığı anket formlarını Fakültemiz Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilere uygulama istemi Fakültemiz Bilimsel Araştırmaları Değerlendirme Kurulu tarafından incelenmiş ve uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-İmza

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ
Dekan

DAĞITIM LİSTESİ

Gereği:
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Bilgi:
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Belge Doğrulama İçin İmza: İmza için gerekli EKAS Tabanlı Çıktıyı Kontrol Ediniz. İmza sırasında ÇEKAP ile ilgili belgeyi kontrol ediniz.

Adres: Anafartalar Kampüsü 17100

Bünye İzin İstemi: Ali Arslan - Teknoloji

Telefon:

Belgeye No:

İmza No:

e-posta: zkh@onm.edu.tr

Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Veysi Kortak

Doğum Yeri: Savur

Doğum Tarihi: 01/01/1991

Eğitim Durumu

Ön Lisans: İlk ve Acil Yardım (Paramedik)

Lisans: Acil Yardım ve Afet Yönetimi

Yüksek Lisans: Afet Eğitimi ve Yönetimi

İletişim

E-posta: veysikortak91@gmail.com